




Nr. 47 / 2010 m. kovas

Sveikinimai



Jau pavasaris.
Gamtą atgimsta.
Siela nori išsiveržt iš kūno...
Ir širdis mana kažko nerimsta.
Tik abejingumas vis dar tūno...
Jis ir švenčia pergalę galiausiai.
Su šėtoniškais kėslais, pagundom
Kartais tyliai pakužda į ausį:
„Netikėki, nieks aplink nebunda“

♥ ♥ ♥

Lietuva! Pabuski iš letargo,
Tu ir taip labai ilgai miegojai:
Jau Dvasia nusilpo, kūnas serga...
Šauk prie darbo mus, vaikus artojų!

Su Kovo 11-ąją!

PAPA-47

ŠIAME NUMERYJE

Mielas Skaitytojau,

artėja abiturientų baigiamieji egzaminai, jų pareiškimų į universitetus teikimas, specialybių rinkimasis... Lyg ir nieko naujo... Na, ne visiškai taip... Šiomet laukia nemažai naujovių besirenkantiems mokytojo profesiją: pirmiausia sumažėja vietų skaičius (nuo 3000 iki 1000); natūraliai iškyla kandidatų profesinės diagnostikos, t.y. atrankos kriterijų, metodikos patikimumo ir kt. klausimai. Vieni sunerimę (žr., pavyzdžiui, šių metų *Dialogo* publikacijas) kalba apie būtinumą parengti specialius testus; kiti, žinodami menkus laiko limitus šios atsakingos užduoties atlikimui, siūlo diagnostinę medžiagą parsisiųsdinti iš Amerikos...

Apie netradicinę situaciją kviečiu skaityti skyrelyje [Susimąstykime](#). Pusiau rimtai apie labai rimtus dalykus...

[Aktualijoje](#) ieškoma alternatyvaus atsakymo į vieną reikšmingiausių klausimų (jį išprovokavo sausio mėnesio gale vienoje šalies mokyklų įvykusi tragiška nelaimė) – *Kodėl žudosi Lietuvos vaikai?* Juk tai ne vien konkrečios šeimos, netekusios savo vaiko, tragedija. Ir ne tik mokyklos bendruomenės, praradusios savo narį, skausmas. Tai visos Lietuvos nelaimė ir ... švietimo sistemos krizė! Tai jos strategų, kasmet abejingai stebinčių maždaug 60-ties savižudžių moksleivių laidotuvių procesijas, kaltė. Be to – dar liudijanti didžiulį cinizmą: mat, privalėdami prisiimti kaltę, jie, švietimo strategai, drįsta kaltinti kitus... Tokia jausmų banga (sutinku, – ne visiškai korektiška) užlieja kūną ir sielą ieškant *alternatyvaus* atsakymo į minėtą klausimą. Beje, kraupių išgyvenimų turinio nekeičia (bent neturėtų keisti!) jokie pasvarstymai, kad, pavyzdžiui, Japonijoje, Kinijoje ar Rusijoje nusižudo tūkstančiai vaikų... Mat, mūsų liko jau tik trys (nepilni?) milijonai...

Rubrikoje [Auklėjimo ABC](#) tęsiama analizė auklėjamųjų poveikio priemonių, kurias neretai naudoja ugdytojai (tėvai ir mokytojai) saveikoje su vaiku / mokiniu. Šį kartą aptariamas *autoritarinis* (direktyvinis, griežtasis, spartiškasis...) bendravimo būdas ir galimos jo ugdomosios pasekmės. Linkėtina, kad publikacijos *Rykštė įvaro proto į galvą* medžiaga paskatintų gerb. Skaitytoją susimąstyti apie labai abejotina fizinių ir psichinių auklėjamųjų priemonių efektyvumą šių dienų ugdymo procese.

Rubrikoje [Praktikumas](#) Lolita Navickienė siūlo 3.1.3. temą (iš Klasės auklėtojo knygos „Grožio ir Gėrio link“) *Patriotizmo esmės suvokimas*. Aktuali ir gyvenimiška tema analizuojama integruojant autorės parinktas *Keturias literatūrines nuomones* ir Solėjos Karalienės keturis spalvinius sprendimus: *Tamsus vaizdas, Juodai baltas vaizdas, Blankus vaizdas* ir *Žalias vaizdas*. Praktikumui gale taip pat galima rasti **PAPA žurnale publikuotų temų sąrašą** (parengė L.Navickienė), kuris palengvins susirasti pozityviam pokalbiui su mokiniais reikalingų dorinamųjų idėjų, išvalgų, minčių.

Skyrelyje *Iš širdies - į širdį* viešnąę tęsia (žr. PAPA-46) Vytautas Rudavičius, jau keliolika metų su šeima gyvenantis ir dirbantis Londone. Ši kartą publikacijoje *Didžioji Britanija: Tėvų dalyvavimas ugdymo procese ir mokyklų valdyme* jis mums, jau dvejus dešimtmečius besiblaškantiems švietimo reformos labirintuose, vėl mielai dovanuoja aktualius įspūdžius, patiriamus svečioje šalyje. Pagalvojau, Išrinktoji tauta dykumoje klaidžiojo 40 metų... Gal, sakau, būtent tokie suvenyrai leis mums sutrumpinti klajonių laiką? Gal jų dėka neteks labirintuose blaškytis dar 20 metų? Ir dar. Ekonomistai teigia, kad šalies ekonomiką gelbsti emigrantų finansinės perlaidos Lietuvoje pasilikusiems giminaičiams... Drįstu teigti, kad intelektualių vertybių dovanos yra ne mažiau reikšmingos, o šiuo konkrečiu atveju - jos yra net svarbesnės už materialias. PAPA skaitytojų vardu vėl tariau p. Vytui nuoširdžiausią *Ačiū* už geranorišką Dovaną.

Šiame skyrelyje širdies šiluma taip pat dalijasi Jonavos *Lietavos* pagrindinės mokyklos vyresnioji socialinė pedagogė Vaida Jakuitienė, kuri atsiųstoje medžiagoje *Mokykla - Grožio ir Gėrio link* dalijasi su skaitytojais mintimis apie neseniai organizuotą konferenciją. Renginyje dalyvavo didelė dalis bendruomenės narių - mokiniai, jų tėvai ir mokytojai...

Skyrelyje *Svečiuose Š. Amonašvilis* publikuojama pedagoginė miniatiūra iš jo knygos *Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesa (2009)*. Ši kartą parinkau ištrauką, kurioje (kaip ir šio PAPA numerio Aktualijoje) kalbama apie valstybės abejingumą Mokyklai, apie valdžios norą mažinti finansavimą vaikų ugdymui ir vis didėjantį troškimą kontroliuoti ugdymo turinį ir procesą; apie puikavimąsi vaikų pergalėmis tarptautiniuose konkursuose ir staiga atsirandantį valdžios... vištakumą, kuris neleidžia jai matyti mokykloje rūkančių mokinių, narkomanų, alkoholikų, teisės pažeidėjų, keikūnų... (Skaitant kyla įtarimas, lyg Autorius būtų susipažinęs su situacija Lietuvos švietimo baruose...)



Visus Skaitytojus sveikinu Kovo 11-osios (o Mielas Moteris - dar ir Kovo 8-osios) proga. Visiems Jums linkiu pavasarėjančio Džiaugsmo ir Meilės, padedančių geriau išsąmoninti mūsų žemiškojo gyvenimo grožį ir prasmę, teikiančių Vilties ir Tikėjimo išgyvenimus, puošiančių mūsų sielas ir kasdienę būtį.

Nuoširdžiai -

Albertas

2010 kovo 1 d.

Atgal

Būsimųjų mokytojų atrankos klausimu

„To dar nebuvo!“ – Ne, tai ne TV laidos pavadinimas. Taip norėčiau apibūdinti šiuo metu valstybės deleguojamus naujus reikalavimus mokytojų rengimui. Viena vertus, natūralu: kiekviena naujovė kelia rūpesčių. Ypač jeigu ji ketinama diegti erdvėje, gaubiančioje bendrąjį švietimą ir universitetines studijas. Antra vertus, esama ir pagrįsto susirūpinimo argumentų. Problema ypač neramina tuos, kurie supranta, jog mokytojo veiklos sėkmę lemia ne vien specialybinio dalyko išmanymas, bet ir kažkokie „pašaliniai“ veiksniai. Vieni, pavyzdžiui, užsimena apie psichologijos žinių svarbą („psichologija – mokytojo akiniai“), kiti adoruoja didaktikos išmanymą („pedagogika – mokytojo rankos“), tretie sureikšmina paveldėtus ir įgimus gebėjimus („ugdymas yra menas, o menininku ne tampama, – juo reikia gimti“) ir t.t.

Kviesdamas įsitikinti šių bei kitų tezių pagrįstumu teikiu tris konkrečius atvejus, kurie gal būt paskatins susimąstyti ir leis pasiūlyti naujų idėjų esamos situacijos praskaidrėjimui...



... Baigęs anuomet studijas jis buvo „paliktas Vilniuje“. Šis šansas tais laikais, kaip žinia, tekdavo „turintiems įtakingus pažįstamus“ (glaustai tariant, „blatą“), arba aktyviems visuomenininkams – komjaunuoliams, arba gabiems absolventams. Jis priklausė pastarajai kategorijai. Taigi, absolventą pažįstantys galvojo: vilniečiai vaikai gavo gerą dovaną – puikų matematikos specialistą. Deja, mokinių tėvai netrukus nusivylė, nes vaikai namuose pasakodavo kurioziškus nutikimus pamokose... (Sakoma, įsisiautėję paaugliai kartą pro klasės duris mokytoją išstūmė į koridorių...) Nevilties apimtą jaunąjį specialistą Alma Mater pagailėjo: gabus auklėtinis iki išėjimo į užtarnautą poilsį ruošė būsimus mokytojus... Sakoma, darbas labai sekėsi, – studentai bijojo...

Rimtas pastebėjimas: mokytiis pačiam ir mokyti vaikus yra du skirtingi dalykai.

Pusiau rimtas pastebėjimas: jeigu pats nesugebi mokyti vaikų, eik mokyti būsimus vaikų mokytojus.



... Ji, nors ir labai stengėsi, nesugebėjo išlaikyti pedagogikos istorijos egzamino. Akompanuojant dideliu apmaudu ir gailėsčiumi teko atsisveikinti su studijomis. Tačiau poreikis bendrauti su vaikais ją nuvedė į vieną Sūduvos krašto mokyklą. Direktorius, pagailėjęs silpnos studentės, priėmė ją pionierių vadovės pareigoms... Vaikai, lyg užhipnotizuoti, siūbtelėjo prie naujos darbuotojos... Mokyklos vadovybė apsidžiaugė ir netrukus ją įdarbino pradinukų mokytoja... Po metų kitų – ji jau stovėjo ant karjeros laiptelio, vadinamo „direktorius pavaduotoja“... Netruko prabėgti dar keleri metai ir „negabi studentė“ įgijo aukštojo mokslo baigimo diplomą... Tačiau žiaurus likimas vėl džiaugsmo ašaras pakeitė sūraus skausmo lašais: perspektyvi specialistė privalėjo atsisveikinti su šia mokykla, – partijos valia ji tapo švietimo skyriaus vedėja...

Rimtas pastebėjimas: pedagogikos klasikų teiginių išmanymas – svarbus saugiklis nuo elementarių klaidų (mėlynių ir gumbų), tačiau jis negarantuoja profesinės mokytojo sėkmės.

Pusiau rimtas pastebėjimas: „mokytojas, visą gyvenimą kankinęs mokinius, kolegas ir pats save, po mirties, pasirodo, esąs talentingas batsiuovys“ (M.Tvenas), o dabartinių universiteto kurpalių neatitinkantis studentas gali dar čia, žemėje, patirti mokyklos bendruomenės pagarbą ir meilę.



... Jis įgijo prancūzų kalbos specialisto diplomą. Tačiau didžiulis potraukis rimtajai muzikai privertė jį įsidarbinti radijo muzikos redaktoriumi... Kitas ne mažesnis potraukis – noras muzikos teikiamais džiaugsmams dalintis su vaikais – padėjo jam gauti išskirtinį administracijos leidimą darbo metu nemokamai praveisti mokykloje vieną savaitinę muzikos pamoką. Maža detalė: šis mokytojas nemokėjo groti jokių instrumentų; neturėjo žymesnių vokalių duomenų... Jis su paaugliais tik klausydavo pačius sudėtingiausius muzikos kūrinius – Bramsą ir Šnitkę, Mocartą ir Vagnerį... Kitų klasių mokiniai pradėjo taip pat reikalauti šio Mokytojo paslaugų... Mokyklos vadovybė rado išeitį: tvarkaraštyje tuo pat metu muzikos pamokas numatė kelioms klasėms... Sporto salėje susirinkdavo per 300 mokinių, kurie susikaupę panirdavo į muzikinių garsų okeaną...

Rimtas pastebėjimas: vaikai visiškai neišmano tų principų, kuriais remdamiesi specialistai sudaro kokybiškas būsimųjų mokytojų studijų programas, bet už tad jie intuityviai turi susikūrę aiškų *gero mokytojo* profesinį modelį. Apmaudu, kad mokytojus rengiamoje ne darbui su mokiniais, bet... su universitetų dėstytojais.

Pusiau rimtas pastebėjimas: naujutėlaitis specialistų aprobuotas laineris niekaip negali atsiplėšti nuo žemės, o greta esanti tuščia kiaura statinė visų nuostabai lengvai pakyla ir sklendo ore... (Jokiu būdu nenorėdamas ižvesti programos „Renkuosi mokytį“ dalyvių, drįstu galvoti: gal būtent todėl, kad jie neturėjo galimybės gauti mūsų kelerius metus trukusio profesinio rengimo, t.y. kad nespėjome jų sužaloti, jie sėkmingai darbuojasi mokyklose?)



Šie trys „pedagoginių likimų atvejai“ neleidžia daryti apibendrintų išvadų, nes ne tokia buvo siekiamybė. Norėjosi, kad jie provokuotų mąstymo procesus, skatintų dalintis išvalgomis. Pateiksiu trejetą improvizuotų minčių.

1. Pedagogika yra ypatingai kaprizinga „persona“. Jos gali *neapkęsti* vien todėl, kad tikėdamasis kokių nors rezultatų (pavyzdžiui, net aprobuotų Didaktikos principų kontekste) savo ir kitų nuostabai gali jų ir nesulaukti (patiri akivaizdų fiasko). Antra vertus, Pedagogikos *negali nemylėti*, nes ji yra stebuklingai žavi ir patraukli: tai, ko nesitiki ir nelauki, netikėtai tampa puikia realybe.

2. Žinant pedagoginės veiklos „kaprizus“ nenoromis imi abejoti būsimųjų mokytojų atrankos, t.y. diagnostikos testų (ypač importinių) validumu. Juolab, kad teko skaityti informaciją: tik ~ 50% absolventų, baigusią mokytojų studijų programas Amerikos universitetuose, pasuka į mokyklas; po vienerių mokslo metų likusiųjų skaičius sumažėja dar per pus, o ištikimieji dirba su mokiniais, tačiau didelė jų dalis „visą gyvenimą keikia tą dieną, kai pasirinko mokytojo profesiją“...

3. Sukaupta patirtis leidžia teigti: galima būtų kalbėti apie *beveik šimtaprocentino patikimumo būsimųjų mokytojų atrankos metodiką ir jų parengimo pedagoginiam darbui vertybinius prioritetus* (žr. L.Viršilienės straipsnį PAPA-45). Tačiau kirba provokuojantis klausimas: ar norės patys universitetai tokio fantastiško jų darbo efektyvumo? Juk, sutikime, ligi šiol buvęs pakankamai žemas mokytojų rengimo NVK (naudingo veikimo koeficientas) turėjo akivaizdžių privalumų: kasmet įteikdavome kelis tūkstančius diplomų, kurių absoliuti dauguma nepasiekdavo mokyklų, nes jų šeimininkai jau seniai būdavo apsisprendę dirbti vairuotojais, gėlių pardavėjais ir pan. Pasekmė? - Mokyklose nuolat trūkdavo mokytojų, todėl visuomet būdavo aktualu juos ir toliau tūkstančiais ruošti. O tai reiškia garantuotus krūvius dėstytojams, darbą administracijai, užimtumą pagalbiniam personalui...

Sutikime, esant kitokiai mokytojų rengimo kokybei jau seniai mokyklas būtume „užtvindę“ jaunais mokytojais, o patys... kuriam laikui likę bedarbiai... Dabar, ačiū Dievui, mokyklose turime perpus mažiau jaunų mokytojų lyginant su Europos Sąjungos valstybių vidurkiu. (Beje, nenoromis galima pagalvoti, kad panašia nuostata - savisaugos instinktu vadovavosi ir strategai, atsisakę minėto efektyvaus muzikos mokytojų rengimo Kaune...)



Netrukus pamatysime, kuria kryptimi pasuks naujos kokybės mokytojų rengimas, kokį NVK pasirinks universitetai ir kolegijos, kokie bus taikomi atrankos kriterijai ir vertybiniai ugdymo turinio prioritetai.

Pagarbiai kviečiantis susimąstyti -
Albertas
2010 kovo 1 d.

[Atgal](#)



BENDRASIS PROGRAMAVIMO DOKUMENTAS



EUROPOS SĄJUNGA



ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA



LIETUVOS DEMOKRATIŠKUMO
UGDYMO KOLEGIJA

KURKIME ATEITĮ DRAUGE!

Aktualija

KODĖL ŽUDOSI LIETUVOS VAIKAI?

(Alternatyvaus atsakymo paieška¹)

Užuojauta. Daugeliui žinoma, kad šių metų sausio gale nusižudė vienos pagrindinės mokyklos dešimtos klasės mokinys. Apie šį tragišką įvykį rašė laikraščiai², specialias laidas rengė komerciniai TV3, LNK kanalai... Akivaizdu, didžiulį skausmą patyrė šio dešimtoko tėvai, netekę savo sūnaus... Akivaizdu, skaudi nelaimė sukrėtė ir jo buvusios mokyklos bendruomenę: mokytojus ir administraciją, bendraklasius ir kitus mokinius bei jų tėvus. Visiems su šiuo tragišku įvykiu susijusiems šiandien belieka pareikšti kuo nuoširdžiausią užuojautą. Tačiau jokių būdu šioje vietoje neturėtume „dėti tašką“. Juolab, kad lygiai po mėnesio tame pačiame mieste iš gyvųjų tarpo apsisprendė pasitraukti kitas dešimtokas, - šį kartą gimnazistas...

Situacija. Statistiškai žvelgiant, minėti savižudybių atvejai nėra kuo nors išskirtiniai: kasmet šalyje nusižudo maždaug dvi moksleivių klasės (~ 60 mokinių)... Na, o statistikos duomenimis, Lietuvoje kasdien nusižudo apie 4-5 žmones. Tačiau vargu ar ką nors šie skaičiai šokiruoja. Prie savižudybių jau įpratome... Juolab kad Saulės kilmės šalyje kasdien vidutiniškai nusižudo trys nepilnamečiai japonai (~ 1100 vaikų per metus), o Kinijoje apskritai kas dvi minutės nusižudo žmogus, aštuoni bando nusižudyti. Tai reiškia daugiau nei ketvirtį milijono mirčių per metus...

Ir vis tik turėtų neraminti du klausimai: 1) kodėl žmogaus savižudybė jau mažai ką šokiruoja (prieš pusę amžiaus toks faktas Lietuvoje būdavo sukrečiantis!) ir 2) kaip tokius lemtingus apsisprendimus galėtume mažinti (juk mūsų „atsargos“ yra kur kas kuklesnės - sakoma, jau nepilni trys milijonai...). Todėl mums būtina rūpintis kiekvieno piliečio fizine ir dvasine apsauga... Kadangi laisva valia atsisakome dvasinių turtų (pavyzdžiui, nacionalinis, o ką jau kalbėti apie komercinius transliuotojus, pirmajame TV kanale ir pirmoje radijo programoje lietuvišką muziką klausytojui dovanoja tik Vasario

¹ Sutrumpintą šio teksto versiją atspausdino *Lietuvos žinios* (2010 vasario 22-23 d.). Naudodamasis proga nuoširdžiai dėkoju šio dienraščio Vyriausiajam redaktoriui Valdui Vasiliauskui už pastangas ieškoti alternatyvių atsakymų į visuomenę jaudinantį klausimą.

² Pavyzdžiui: Smurtas mokykloje - baisėsnis net už mirtį // *Lietuvos rytas*, 2010 sausio 28 d.

16-osios ar Kovo 11-osios progomis³...), tai saugokime bent fizinius kūnus. Tai leistų puoselėti Viltį, kad kada nors likusiųjų gyvų lietuvių tarpe atsiras nauji basanavičiai, kudirkos, maironiai..., kurie vėl sugebės prikelti žmonėse Tautos Dvasią.

Kaip šiuo metu siekiame apsaugoti gyvybę - konkrečiai vaikus nuo lemtingo apsisprendimo?

Triukšmo - daug, pasekmė - bumerangas! Pavyzdžiui, prieš metus tik per vieną sausio mėn. savaitę(!) Kaune Anapilin išėjo trys paauglės... Pamename, kiek triukšmo tada sukėlė žiniasklaida! Ar kas nors pasikeitė? - Niekas! Ir nesikeis, nes tokiose publikacijose ar TV forumuose neanalizuojamos pagrindinės savižudybių priežastys. Nusistovėjo *tradicinė* tokių publikacijų ir TV laidų schema: mokinius žudyti verčia nepakeliamos bendraamžių fizinės ir psichinės atakos; mokytojai į jas nekreipia reikiamo dėmesio; mokyklų vadovai tokius faktus slepia nuo visuomenės ir tenkinasi formaliais pokalbiais su smurtautojais. Nesėkmės atveju, t.y. išryškėjus skandalui, teisėtvarkos atstovai dažniausiai nutraukia tyrimus, nes nusikaltėliai - nepilnamečiai, kuriuos saugo įstatymai...

Taigi,- sureagavome: pakalbėjome, apkaltinome „iešmininkus“ ir juos nubaudėme.... Pareigą atlikome.... Nusiramino... Iki kito karto.

Apmaudu, kad šiuose gedulinguose šou tenkinamasi tik paviršutinių faktų konstatavimu (pavyzdžiui, specialistas porina, kuo skiriasi priekabiavimas nuo patyčių, konfliktas nuo smurto ir t.t., kuriose amžiaus grupėse šie reiškiniai būdingiausi ir pan.) visiškai nebandant aiškintis, *kodėl* mūsų vaikai pasaulyje didžiausi smurtautojai? (Gal išsigimėliai tėvai gimdo sužvėrėjusius vaikus? - Manau, dauguma į šį klausimą atsakytume: nesąmonė!) *Kodėl* mūsų mokytojai abejingi nepakeliamoms mokinių kančioms? (Gal jie įgyvendina „natūralios atrankos“ dėsnių? - Nesąmonė!) *Kodėl* mokyklų direktoriai slepia jaunosius nusikaltėlius? (Gal vadovai įsitikinę, kad smurtautojai padeda bendruomenėje palaikyti tvarką?⁴ - Na, nerimta.) *Kodėl* mokinių-aukų tėvai abejingai stebi savo(!) vaikų paskutiniąją kelionę iš šio pasaulio? - Atsakant į šį klausimą juodasis jumoras būtų amoralus, todėl orientuosiuos į esmę: *tėvai nežino tikrųjų priežasčių, kurios skatina jų vaikus žudyti, todėl ir nesiima adekvačių priemonių.*

Žiniasklaida - blogio akademija. Manychiau, pati baisiausia tokių „analizių“ žala - moralinė: žiniasklaidos dėka (baisu net ištartil!) mes įpratome prie mūsų vaikų savižudybių ir todėl suicidiniai atvejai adekvačios reakcijos nesulaukia. Šioje vietoje laimi tik komerciniai informacijos skleidėjai, organizuojantys gedulingus šou, nes negalvodami apie socialines pasekmes - pagarbą gyvybei ir jos išsaugojimą - tuo kelia tik savo trumpalaikius reitingus.

³ Kažkodėl nei politikų, nei kultūros atstovų nestebina tokie klausytojų skambučiai laidai „Jūs paskambinote į Lietuvos radiją“: „Nuoširdžiai dėkojame Nacionaliniam(!!!) transliuotojui už šiemet sudarytą galimybę Vasario 16-osios proga pasiklausyti lietuviškos muzikos, kurios jau labai pasiilgome...“ Skaudu... O gal jau galima kalbėti apie Tautos Dvasios žudymą? O gal tai - piliečių dvasinės savižudybės požymiai?

⁴ Kartais išgirstame „juodą komentarą“ apie nužudytuosius tarpusavyje kovojančių gaujų narius: „Bus mažiau nusikaltėlių...“

Čia išryškėja ir žiniasklaidos dviveidiškumas, apie kurį, deja, taip pat nekalbama. Viena vertus, šou metu TV ekrane regimos skausmo ir užuojautos ašaros jaudina patiklų žiūrovą... Tačiau, antra vertus, juk būtent žiniasklaidos kaip blogio akademijos poveikis savižudybių plitimui yra vienas didžiausių: įvairiais būdais populiarindama blogi (žudymai, vagystės, plėšimai, prievartavimai...) ji nuolat pila amoralumo srutas į mūsų vaikų sąmonę, kol šie, neturėdami dorinio imuniteto ir veikiami kitų priežasčių (apie jas - vėliau), pradeda smurtauti, žudyti ir žudytis. Bumerangas sugrižo. O tai - laukta proga žiniasklaidai organizuoti eilinį šou...

Žinokime ir tai, kad mūsų blogio akademija lyderiauja. Pavyzdžiui, Lietuvoje žiniasklaidos gigantai, G. Chomentausko ir D. Pūro duomenimis⁵, smurto ir prievartos populiarinimui pirmuosiuose puslapiuose skiria net 22,8% vietos, o kitose šalyse tai gali prilygti išimtis: Anglijoje ir Amerikoje - 2,9%, o Lenkijoje 2,4%... Galima būtų teigti ir taip: mūsų vedantieji magnatai publikacijų turiniu prilygsta užsienio bulvariniams laikraštपालaikiams... Vienas paskutinių cinizmo pavyzdžių: „Panoramos“ šefas neseniai minėto jubiliejaus proga išdidžiai pareiškė, kad jo žurnalistai faktų neiškraipo ir perteikia tik tai, kas Lietuvoje įvyksta... Netiesa! Lietuvoje kasdien įgyvendinami nuostabūs nesavanaudiška meile grindžiami, altruistini pasiaukojimą liudijantys darbai, tačiau apie juos žiniasklaida prabyla tik kokios nors ... gerumo, šviesos ar kitokios akcijos, organizuojamos vieną kartą metuose, proga... Taigi, ne retorinis klausimas: *kodėl sistemingai populiariname tik blogi?*

Todėl natūraliai peršasi išvada: net ir suaugę lietuvaičiai (ką jau ten vaikai!) kasdien girdomi smurto srutomis praranda gyvenimo viltį ir prasmę, Todėl iš 100 000 mūsų gyventojų kasmet nusižudo 34 žmonės, kai tuo tarpu Europos kraštų vidurkis vos viršija 10. (Kas nors pasakys, kad tai auklėjamoji pasekmė tos aukos, kurią mums paliko Margiris ir jo garbingi Pilėnų gynėjai... - Juokaujate?)

Ar galima sutramdyti žiniasklaidą kaip blogio akademiją? - Vienareikšmis atsakymas: *tikrai taip!* Kas galėtų imtis šios mūsų vaikus ir visą tautą gelbstinčios misijos? - *Tiktai tėvai.* Kaip ir koku būdu? - Atsakymą atidėkime vėlesniam laikui, kai tik tėvai apsispręs imtis veiksmingų priemonių... Dabar grįžkime prie mūsų vaikų savižudybių...

Amoralūs rikošetai. Tradicinis mokinių savižudybių faktų viešinimas neretai labai skaudžiai keršija, nes silpnesnės psichikos vaikui jis gali sudaryti klaidingą įspūdį, kad „savižudybė yra graži“. Kodėl? - O gi apie tavo lemtingą apsisprendimą rašo laikraščiai, TV transliuoja specialias laidas, mokyklos bendruomenei pagalbą teikia psichologai... Mokyklą užplūsta teisėsaugos ir vaiko teisių apsaugos tarnybų atstovai, žurnalistai, TV operatoriai... Socialinis ažiotažas! Išvada: tavęs nėra, tačiau tavo vardas gyvai skamba daugelio žmonių lūpose, tu esi dėmesio centre. Kitais žodžiais, socialinis statusas, kurio tu taip sieki ir apie kurį svajojai, pasiektas! Kiekvienam paaugliui svarbi savirealizacija - tariama ir iškreipta!⁶ - įgyvendinta! Na, ir kas kad dramatiškai,- tame esama didvyriškumo, „šarmo“...

⁵ Žr.: Pesimistinis optimizmas // PAPA-40 / Aktualija.

⁶ Pamenu, sovietmečiu, pradėjo žudyti vienos Sibiro tautelės kolūkio pirmininkai... Priežastis - sunkiai suvokiama, tačiau reali: rajono valdžia pirmojo mirusiojo (o vėliau - ir savižudžių) pagerbimui organizuo-

Būtina paminėti ir dar bent vieną amoralaus rikošeto atvejį. Paauglystė, kaip žinia, impulsyvus, psichiškai trapus amžiaus tarpas, kuriame vyrauja dvi sutirštintos „spalvos“ - juoda ar balta. Švelnūs dvasiniai pustoniai jos būtyje nėra populiarūs... Todėl tūlas mokinys, veikiamas chroniško dvasinio ar fizinio presingo (tėvų abejingumas, bendraklasių smurtas, išdavystė meilėje, auklėtojos priekaištai...) ir tuo pat metu matydamas (žiniasklaidos dėka!) didžiulį ažiotažą, kuri sukėlė lemtingas bendraamžio nelaimėlio apsisprendimas, vis dažniau pagalvoja apie *keršto* siekiamybę. Kam? - Ogi bet kam, mane įskaudinusiam...

Kaip žinia, po straipsnio įžangoje minėtos pirmosios dešimtoko savižudybės iš pareigų buvo atleista mokyklos direktorė... Kas šiandieną galėtų paneigti teiginį: „antroji, gimnazisto, savižudybė taip pat buvo noras kažkam atkeršyti“? (O jei norite, pakeiksmą: „Tegu visą gyvenimą tave / jus graužia sąžinė“?) Na, pakeisime visų mokyklų direktorius... Prieisime gal net prie situacijos, kai teks teirautis: kas dar nebuvote direktorius? Ar dėl to vaikai nustos žudytis? - Tikrai ne, nes šiandien kalčiausia visa švietimo sistema... Apie jos piktybiškumą - žemiau.

Ką daryti? Tai jokia būdu nereikia, kad skaudžius mokinių savižudybių faktus reikia slėpti. Ne, juos būtina žinoti ir dalykiškai bei kompetentingai analizuoti priežastis, o nustačius - principingai šalinti. Vieną jų - neigiamą žiniasklaidos įtaką, apie kurią beveik niekas nekalba, glaustai paminėjau.

Kas dar galėtų pagrįstai pretenduoti į mokinių savižudybes skatinančiųjų subjektų-priežasčių nominaciją? Iš karto norėčiau atsiprašyti tradicinių „iešmininkų“ - mokinių, jų tėvų, klasės auklėtojų, mokyklos mokytojų ir direktorių... - jums šioje nominacijoje kol kas vietos nematau... Norėčiau nurodyti, mano galva, tikruosius kaltininkus, kurie ligi šiol vis sugeba išlikti šešėlyje⁷. Maža to, jie dar ir „kompetentingai“ aiškina vaikų savižudybių priežastis...

Bendraamžių smurtas. Analizę pradėkime nuo jau minėto fakto: Pasaulio sveikatos organizacija nuolat primena, kad Lietuvos vaikai pasaulyje pirmauja smurto, prievartos, priekabiavimų, prasivardžiavimo ir pan. atvejais. Taigi labai dažnas mūsų vaikas chroniškai patiria agresyvias psichines ir fizines bendraamžių atakas. Jų priežastys gali būti įvairios: fiziniai bendraamžio trūkumai, nesugebėjimas atlikti mokymo užduotis, atsisakymas teikti bendraklasiams „pagalbą“ kontrolinių darbų metu ir t.t., ir pan. Toks mokinys - nelaimėlis, nerasdamas (nesulaukdamas) adekvačios savo tėvų, mokytojų ar policijos pagalbos, nemato pragiedrulių ir, natūralu, retsykais susimąsto apie lemtingą išėitį... O jeigu bendraamžių prievartos atakos tęsiasi ir tęsiasi, - jos tampa nepakeliamos... Neatsitiktinai britų mokslininkai iš Jorko universiteto, daugeliu aspektų tirdami vaikų būties sąlygas mokykloje ir šeimoje, nustatė, kad mūsų gyvenimo kokybė yra viena prasčiausių Europoje... Matyt, todėl alkoholį ir cigaretes Lietuvos

davo vietiniams neregėtus laidotuvių renginius - atveždavo dūdų orkestrą, nematyto grožio skardinių gėlių vainikų, perrištų raudonais kaspinais... Žavinga! - Atsisakius atraktyvių detalių, savižudybės liovėsi...

⁷ Tiesa, šį pasiryžimą privalau atlikti apibendrintai, bet ne vienos ar kelių tragedijų pagrindu (nes, kaip teigė L.Tolstojus, „visos laimingos šeimos yra laimingos vienodai, o kiekviena nelaiminga - nelaiminga savaip“).

paaugliai išbando anksčiau negu jų bendraamžiai Europos ir Šiaurės Amerikos šalyse... Čia slypi ir gilioji vaikų savižudybių šaknis...

Šioje kritinėje situacijoje nepaprastai būtų reikšminga tėvų ir mokytojų parama bei pagalba vaikui/mokiniui: pradėdant nuoširdžiu pokalbiu apie žmogiškąsias dvasines vertybes, apie gyvenimo tikslą ir prasmę..., o baigiant apsikabinimu, padrašinimu, pasi/tikėjimo ir vilties suteikimu. Deja, šios pagalbos mūsų ugdytiniai dažniausiai nesulaukia. - Kodėl? - Todėl, kad atsakymo į šį klausimą neieškome. Ir vis tik išdrįskime paklausti: *Lietuva, kodėl tavo vaikai didžiausi smurtautojai?* Atsakymų į šį klausimą gali būti įvairių. Pateiksiu vieną versiją su jai priklausančiais priežastiniais „palydovais“.

Ugdymo turinio perkrovos. Mūsų vaikus smaugia nepaprastai sunkus (lyginant su kitų valstybių bendraamžiais) formaliojo ugdymo krūvis. Pateiksiu porą iliustruojančių pavyzdžių (kurie, beje, jau ne kartą buvo minėti PAPA publikacijose). Mūsų septintokai per dieną turi 5-7 pamokas, kai jų bendraklasių ES vidurkis 3-5 pamokos (jau nekalbant apie Pietų Korėją, kur formalusis ugdymas vidutiniškai trunka 2,5 pamokos per dieną⁸, o likęs laisvas laikas tenka neformaliajai vaiko asmenybės savikūrai!)

Eikime toliau. Mūsų vaikai stebina pasaulio mokslininkus nepaprastai *gausiu sudėtingų žinių kiekiu* ir (deja!) nesugebėjimu tas žinias taikyti praktikoje. (Ironizuodamas užsienietis klausia: kodėl jūs tokie biedni, jeigu tokie protingi?) Natūralu, kad ši perteklinė informacija, t.y. nereikalinga bendram vaiko išprusimui, nervina dažną mokinį („man gyvenime viso to nereikės!“)⁹.

Tačiau maža to, kad vaikas nesupranta dalyvavimo pamokose prasmės. Bėda dar ir ta, kad mūsų programos tokios sudėtingos, jog jas geba įsisavinti tik ryškesnių gabumų (arba gaunantys korepetitorių pagalbą) mokiniai. Tai patvirtina buvusi mūsų šalies mokytoja, kuri dabar ugdo Amerikos vaikus. Neseniai ji mūsų pedagoginėje spaudoje rašė, kad lietuviukai pagrįstai skundžiasi nenormaliu namų darbų krūviu, kurio neatlaikytų net genijai; jauną žmogų nuolat slegia nepakankamo pasiruošimo kitai dienai jausmas; tokios sudėtingos programos daugumai bemaž neįveikiamos; jie nežino, ką reiškia būti laimingam ir džiaugtis gyvenimu¹⁰... Pacituosiu keletą Autorės argumentų:

⁸ Beje, likimo ironija: namų darbus atlikdami ... mokykloje, nesinešiodami kuprinėse vadovėlių, korėjiečiai... patenka į pasaulio labiausiai išsilavinusių vaikų penketuką (žr.: V. Strazdas. Nuožmioji pedagogika // *Dialogas*, 2008 vasario 29; Po išminties kauke - kvailumo puodas // PAPA-28 / Aktualija).

⁹ O ar ne žinių vergiją liudija tokie klausimai, į kuriuos pavyzdinčiai atsako mūsų mokiniai, dalyvaujantys populiarioje LTV laidoje „Lietuvos Tūkstantmečio vaikai“: „Ar tiesa, kad Vokietiją 19 amžiuje suvienijo Bavarija?“ (Ne); „Ar tiesa, kad per I pasaulinį karą prancūzų žuvo daugiau negu per Antrąjį?“ (Taip). Ir t.t. Tačiau neteko girdėti nė vieno klausimo, kuris reikalautų mokinio dvasinių vertybių atodangų, liudytojo pilietinę poziciją, toleranciją ir pan.

¹⁰ Visiškai adekvačią nuomonę prieš šešetą metų išsakė buvusi mūsų švietimo viceministrė V.Vėbraitė, kaip žinia, taip pat galėjusi kompetentingai gretinti amerikiečių ir lietuvių bendrojo lavinimo programų prioritetus: „Amerikoje nėra reikalaujama labai didelio žinių bagažo, ypač vyresnėse klasėse. Lietuvoje šeimos ir vaikai skundžiasi,- ir aš manau, kad ne be reikalo,- dėl per didelio krūvio. <...> Man patinka, kad Amerikoje vaikai vyresnėse klasėse yra orientuojami įsigyti įgūdžių, kurie bus reikalingi darbo, piliečių pasauly“ (*Dialogas*, 2004 kovo 5 d.).

„Įsivaizduokime, jeigu mums, suaugėliams, reikėtų dirbti tokiu krūviu... Štai, tarkime, anglų kalbos užduota parengti pranešimą apie Lietuvos ir kurios nors kitos šalies istorijos, ekonomikos, mokslo pasiekimų, politikos ir t.t. panašumus bei skirtumus (vadinasi, reikia surinkti medžiagą, ją deramai sudėlioti, taisyklingai išversti į anglų kalbą...) O juk dar reikia pusę Dantės „Pragaro“ perskaityti ir išmokti puslapį mintinai (turbūt tam, kad mokymosi kančios vaizdingai primintų tą pragarą...); dar reikia išsiaiškinti, kaip elektronai atome šokinėja iš vienos orbitos į kitą, išspręsti keletą neprastų matematikos uždavinių, įsiminti žiupsnelį istorijos datų, susipažinti su šaltiniais – visa tai rytdienai. Apie poilsį, o juolab kokius noras laisvalaikio malonumus galima užmiršti.

Tokiomis bendrojo lavinimo mokyklų namų darbų apimtimis kažkas apgaulinėja save ir kitus. Niekas negali tiek padaryti kokybiškai, todėl vaikai bijo rytdienos, nekenčia mokyklos, išgyvena nuolatinę įtampą. Užuoat sumaniai ugdomi pasitelkiant tik būtiną ir gyvenimiškai svarbią informaciją, vaikai užverčiami visokios informacijos kriokliu. Šis negali išugdyti sveikos kūrybingos asmenybės – nebent labai depresuotą intelektualą, kuris nežino, ką reiškia būti laimingam ir džiaugtis gyvenimu“ (Gloria Rich. Ugdyti ar sužlugdyti // Dialogas, 2010 sausio 22 d.)¹¹.

Akivaizdu, kad mūsų mokslų sugniuždyti ir tuo pačiu atstumtieji, tačiau stiprios psichikos mokiniai turi vieną galimybę savirealizacijai, savęs įsitvirtinimui. *Tai – smurtas prieš kitus*,– vaikus ir suaugusius. Beje, ir prieš mokytojus, savo tėvus. Likusieji,– intravertiški, arba „tyleniai vaikai“, stresuoja, naktimis kliedi, ieško nusiramino narkotikuose, kvaišaluose... Ir net *pakelia ranką prieš patį save*¹².

Bet ar reikia dėl to stebėtis? Ar mes kitaip elgtumės, jeigu darbdavys kasdien mums priekaištautų, nuolat primintų mūsų nesugebėjimą kokybiškai atlikti jo pavestą darbą? Beje, svarbu ir tai, kad mes puikiai suvoktume beprasmybę ieškoti naujos darbovietės, nes ten laukia toks pat reiklus darbdavys ir bendradarbių priekaištai... Maža to, po darbo laukia dar namiškių priekaištai („vėpla“, „neišmanėlis“, „idiotas“...). Sutikime: mūsų padėtis nepavydėtina, nes asmeniniai gebėjimai atlikti reikalingas užduotis nesikeičia...

Mokytojai – programų nelaisvėje. Šiandien Mokykla įvartyta į narvą, kurio tvirtos sienos gali būti pavadintos tokiais žinomais vardais: visiems mokiniams privalomas dalykų programų įsisąmoninimas; 100-balininkų rengimas; mokyklų reitingavimas pagal įstojusių į aukštąsias mokyklas skaičių; universitetų skleidžiama kritika bendrajam lavinimui už menkos kokybės mokinių žinias; ir t.t. Apmaudu, bet dažni tėvai, suklaidinti įsigalėjusių abejotinių vertybinių nuostatų, šias narvo sienas tik stiprina... (Vienas žinomas verslininkas tol terorizavo mokytojus, kad šie jo vidutinių gabumų sūnaus negali „padaryti“ pirmūnu, kol, laimei, jam pačiam pavyko suskubti savo vaiką ištraukti iš kilpos...)

¹¹ Tikrai verta padėkoti Autorei (ir *Dialogui*) už savalaikį mūsų paprotinimą. Tik klausimas, ar užteks mums išminties šiai pamokai išmokti ir įsisąmoninti jos turinį....

¹² Beje, ši priežastis taip pat populiari Japonijos vaikų gyvenime: nesugebantys atlaikyti didžiulės psichinės įtampos, tvyrančios ugdymo procese, jie tėvams palieka lemtingą atsisveikinimo laiškėlių, kuriame paliekami įrašai: „atleiskite, bet nesugebu pateisinti jūsų lūkesčių“, „neišlaikiau egzamino“ ir pan.

Prisiminkime Kauno technologijos universiteto gimnazijos direktoriaus B. Burgio, kuris neseniai pedagoginėje spaudoje kreipėsi į mokytoją, nuogaštavimo kupinus žodžius: „kodėl tu kartais elgiesi kaip sadistas, kodėl neleidi vaikui atsigauti, nusiraminti ar pasidžiaugti, kodėl tą savo (o gal idiotų?) sukurtą programą, planą iškeli virš žmogaus kaip Damoklo kardą? „Nespėsime išeiti programos!“ – girdžiu protestus. Gerai, išeiškite tą programą, bet tikrai liks neįvykdyta Dievo ar gamtos (pasirinkite) teisingo gyvenimo programa. Ir jūs, mokytojai, tai žinote, todėl tiek daug jūsų liūdny ir piktų“¹³. Šį kartą pateikiu retorinį klausimą: ar gali liūdnas ir piktas mokytojas puoselėti vaiko optimizmą, jo norą džiaugtis gyvenimu?

Mokinių smurtas prieš mokytojus. Paradoksas: Damoklo kardas kerta ir tam, kuris jį laiko rankose. Mokiniai, nesuprasdami teikiamų žinių praktinės reikšmės, nesugebėdami įsisąmoninti sudėtingų reikalavimų, ne tik tampa agresyvūs, bet ieško nusiramino kvaišaluose, o savirealizacijos – jaunųjų nusikaltėlių gaujose arba eina Anapilio link... Jie smurtauja ir prieš mokytojus. Būtent dėl šios priežasties universitetų absolventai nenori dirbti mokykloje... Būtent todėl Lietuvos mokyklose, naujausių tyrimų duomenimis, perpus mažiau jaunų mokytojų, lyginant su ES vidurkiu¹⁴. Būtent todėl Lietuvos mokyklose dirba per 80% garbių senjorų arba prie šio amžiaus jau artėjančių mokytojų... Tai – nerimą keliantys faktai.

Analizuojamos problemos kontekste mokytojus galėtume pakaltinti tik dėl vieno dalyko: dažnas jų neturi kompetencijos... būti Žmogumi. Neturi todėl, kad universitetas būsimajam mokytojui nuolat kartojo: jeigu gerai išmanysi savo specialybini dalyką (fiziką, istoriją, užsienio kalbą...), būsi ir geras mokytojas. Būtent todėl neturėtume kaltinti mokytojų, kad šie nemoka groti fagotu, nes mes šio meno jų nemokėme (geriausiai atveju – tik deklaruodavome...). Mes „pamiršome“ būsimajam mokytojui pasakyti: dalyko žinios – svarbu, bet mokiniai pirmiausia yra gyvi žmonės, o ne tušti stiklainiai. Būdami gyvi, jie nori tavo asmenyje taip pat matyti gyvą Žmogų! Todėl jeigu tu elgiesi tik kaip užprogramuotas robotas, vykdantis abejotinos vertės dokumentų reikalavimus, tai nesistebėk, kad ir su tavimi jie taip pat nesielgia, kaip su žmogumi... Juk, vaikų nuomone, tu neturi Žmogui būdingų jausmų, sąžinės, empatijos... „Kaip šauki, taip ir atsiliepia“...

Manychiau, dabar jau galime apčiuopti glaudžią sąsają tarp: 1) žiniasklaidos kaip blogio akademijos; 2) šiuolaikinio mokinių bendrojo lavinimo ir 3) vaikų savižudybių. Šis tarpusavio ryšys akivaizdus. Perkrautos ir neįkandamos ugdymo programos naikina didelės vaikų dalies mokymosi motyvaciją ir nukreipia juos veikimui: „aktyviusius“ – smurto kaip deformuotos savirealizacijos link, o „pasyviusius tylenius“ – kvaišalų, narkotikų, savižudybių kryptimi. Pirmiesiems atsiranda amoralaus elgesio efektyvumo didinimo poreikis ir šioje vietoje neįkainojamą pagalbą suteikia žiniasklaida: ji mauzerių, sulskių, braniukų ir kitų panašių personažų pagalba parodo, kaip galima ir reikia efektyviai tyčiotis iš žmogaus... Akcentuoju: smerkiama ne moralinė yda (prisiminkime viduramžių *moralite*...), o būtent tyčiojamasi iš konkretaus asmens. Antriesiems („tyle-

¹³ Žr.: Dvasingumo sklaidos pragiedruliai // PAPA-46 / Aktualija.

¹⁴ *Dialogas*, 2009 rugpjūčio 4 d.

niams“) žiniasklaida parodo galimybę, kaip savižudybės pagalba būtų galima išsivaduoti iš patiriamų smurto atakų ir tuo pačiu atkeršyti skriaudėjams... Čia mes pasakytume: „Ir vėl skaudi tragedija!“. Blogio akademija ta proga sušuks: „Puiki tema ir galimybė reitingui kelti!“

Giluminės smurto šaknys. Tokio vertybinio išsigimimo prielaidas (kad svarbiausia yra „stiklainius“ pripildyti žinių, nes būtent jos yra sėkmingo konkurencingumo prielaida) galime aptikti „Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose“... Čia rasime 57 kartus paminėtą „mokymą“ ir įvairias šio žodžio atmainas; aptiksime verslumo įgūdžius ir konkurencingumą..., bet nepavyks surasti „auklėjimo“.

Pagaliau problemos esmė ne terminuose. Juk, pavyzdžiui, galima būtų pasiteisinti tokiu minėto strateginio dokumento sakiniu: „Lietuvos švietimas yra grindžiamas <...> artimo meilės, žmogaus laisvių ir teisių, tolerancijos, demokratinių visuomenės santykių teigimu“. Tačiau kadangi ši principinė nuostata toliau dokumente neplėtojama, tai skaitydamas suvoki, kad ji yra tiesiog biurokratų strategų duoklė tiems, kas šiais konkurencingumo laikais dar drįsta kalbėti apie humanizmą, dvasingumą ir kitus pan. žmogiškųjų vertybių rudimentus... Ir daugiau – nieko. Na, o jeigu sakote, kad pakanka tokį sakinį deklaruoti dokumente ir švietimo mechanizmas sėkmingai ims veikti, tai paklauskime savęs: ar šiandien mūsų mokyklų bendruomenėse daug turime „artimo meilės“? Todėl, manyčiau, nelabai nusikalsime samprotavimų logikai pateikdami šią apibendrinančią „formulę“: švietimo strategai + blogio akademija = mokinių savižudybės.

Išsigelbėjimo salos. Taip, sutinku: mūsų vaikų ir Lietuvos laimei turime sėkmingai dirbančių mokytojų... Galime būti tikri, – jie geba derinti dvi pagrindines pedagoginio dvasingumo nuostatas. Tai – meilė mokiniui ir išmintingas reiklumas. Tada vaikas, matydamas jam rodomą mokytojo pagarbą ir meilę, stengiasi vykdyti išmintingus reikalavimus. (Beje, dažnai net tokius, kurių praktine nauda abejoja ne tik jis, bet ir ugdytojas...). Deja, šiandienis mokytojas dažniausiai naudoja tik „tiesmuką“, bet ne išmintingą reiklumą. Kitais žodžiais, jis, pavyzdžiui, reikalauja, kad kanklės taip pat garsiai grotų, kaip trombonas... Tai patvirtina ir skaudi mūsų Mokyklos ir Visuomenės realybė: jau septynerius metus įgyvendiname minėtas strategines švietimo reformos nuostatas (kurios, kaip minėta, grindžiamos artimo meilės ir kitomis humanizmo vertybėmis), o pirmaujame mokinių ir suaugusių savižudybėmis, esame paauglių smurto čempionai, turime daugiausia policininkų 100 000 gyventojų, esame nepralenkami kalinių skaičiumi¹⁵...

Atokvėpiui siūlyčiau susimąstyti: kai girtas policininkas kelyje sutraiško tris vaikus (pamenate?), garbingai atsistatydina generalinis policijos komisaras ir vidaus reikalų ministras. Kai kasmet, kaip minėjau, Anapilin išeina dvi moksleivių klasės, – kaltų nėra: pasitenkiname tik „gedulingais šou“, kurių žala, kaip minėjau, didesnė už jų naudą, ir direktoriaus pašalinimu iš pareigų!.. Tegyvuoja teisingumas! (O gal: ciniško cirko pasirodymas tęsiasi?)

¹⁵ Prieš metus (2009 01 01) iš visų ES valstybių turėjome daugiausia kalinių: Danijoje 100 000 gyventojų – 63, Vokietijoje – 89, Vengrijoje – 149, Lietuvoje – 239 kaliniai (*Lietuvos žinios, 2010 sausio 4 d.*)

Kas privalėtų gelbėti Lietuvos vaikus? Manyčiau, blaiviai mąstančiam skaitytojui dabar turėtų būti sunku kaltinti Mokyklą ir Mokytoją abejingumu vaikų auklėjimui. O jeigu vis tik šis klausimas-kaltinimas kam nors kyla („Kodėl Mokykla neapsaugo mokinių nuo savižudybės?“), tai *ji reikėtų adresuoti švietimo strategams*. Ir pirmiausia – Švietimo ir mokslo ministerijai, jos atitinkamiems „smegenų centrams“. Būtent jie Mokytoją pavertė bejausmiu robotu, abejingu vaiko dvasiniam pasauliui, ir teikiančiu mokiniams abejotinos vertės ir sunkiai (ne)įsisąmoninamas žinias... Ugdymo idealas – bejausmis, nužmogėjęs mokinyš, parengtas sužvėrėjusiam konkurencingumui. Būtent strategai privertė mokytoją, kad jis prievartautų mokinius, nukreiptų juos kvaišalų, smurto ar net savižudybių linkme...

O juk dabartinės Vyriausybės ketinimai – pažadai, išdėstyti jos Veiklos programoje, buvo ir pasilieka labai daug žadantys. Priminsiu tik keletą¹⁶ (skliausteliuose programos punktų numeriai): „teikti ne tik žinias, bet ir ugdyti gebėjimus bei diegti vertybines nuostatas“ (539); „Optimizuosime mokymosi krūvius mokyklose taip, kad jie neviršytų mokinio galimybių ir paliktų laiko pasirenkamosioms ugdymo kryptims“ (561); „sieksime, kad vertybės taptų mokyklos dvasios dalimi: būtų integruotos į mokyklos aplinką, socialinius santykius“ (560); „vykdysime veiksmingiausias patyčių prevencijos programas“ (560); ir kt. Deja, kaip dažnai esti, šie valstybiniai ketinimai, matyt, išliks tik politinių pažadų lygmenyje. Juk „čia Lietuva, čia lietūs lyja...“ Čia klesti ne tik korrupcija, bet ir politinis cinizmas.

Kas gelbės Lietuvą nuo tokių strategų? Kas gelbės mokytoją nuo prievartos prievartauti mūsų vaikus? Negi šie klausimai neliečia LRS Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto bei Sveikatos reikalų komiteto narių? O ką galvoja Prezidentūra apie besišundančią Lietuvą?

Tėvų konstitucinė teisė. Tėvai civilizuotu būdu, t.y. remdamiesi LR Konstitucijos 38 straipsnio nuostatomis („Valstybė saugo ir globoja <...> vaikystę. <...> Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais...“) bei kitais dokumentais gali pareikalauti iš švietimo strategų esminių pokyčių vaikų ugdymo erdvėje. Beje, dabartinė Vyriausybė savo Veiklos programoje taip pat prisižadėjo tėvams suteikti vaikų ugdymo šeimininko statusą: „Sieksime, kad tėvai, pagrindiniai švietimo sistemos užsakovai, turėtų sprendimo teisę mokyklose“ (578). Tai reiškia, kad Premjeras ir Ministras privalo kuo skubiau stabdyti mūsų vaikų moralinį ir fizinį žlugdymą, suteikdamas jiems panašias gyvenimo ir mokymosi sąlygas, kokias turi jų bendraamžiai kitose valstybėse.

Šioje vietoje galima nurodyti ir konkretų sektiną šviežią pavyzdį: „Vasario 23-iają Jungtinės Karalystės ministras pirmininkas Gordonas Brownas pateikė didelę staigmeną milijonams britų tėvų, besirūpinančių savo atžalų išsilavinimu valstybinėse pradinėse ir vidurinėse mokyklose“. – Kokią? – Mūsų Premjeras galėtų tiesiogiai pasikonsultuoti su britų Kolega, o Skaitytojui siūlau įdomią ir naudingą šio PAPA numerio publikaciją,

¹⁶ Išsamiau ši tema analizuota straipsnyje Nusivylimas ir neviltis. Dešimtas fiasko? // PAPA-43 / Aktualija.

kurią atsiuntė gerb. V. Rudavičius, *Didžioji Britanija: Tėvų dalyvavimas ugdymo procese ir mokyklų valdyme.*

Deja, kol kas mūsų tėvai yra arba pasyvūs jų vaikų žlugdymo stebėtojai, arba jie vykdo prokurorų ir teisėjų funkcijas (apie asocialius - nekalbu). Tačiau jų tikroji misija, arba prigimtinė funkcija - atsakomybė už savo vaikus - jų mokymą ir auklėjimą. Štai ko reikėtų prašyti iš mūsų žiniasklaidos, kuri dar neprarado žmoniškumo ir pilietinės atsakomybės už mūsų šalies ateitį: *žadinkime mūsų tėvus!*



Tokie, manyčiau, alternatyvūs atsakymai į du pagrindinius šios publikacijos klausimus: kodėl žmogaus savižudybė jau mažai ką šokiruoja, ir kaip tokius lemtingus apsisprendimus galėtume mažinti. Svarbiausia, kad mūsų valioje yra visos priemonės, įgalinančios situaciją optimizuoti net ir sunkmečio sąlygoms esant, nes siekiamybei įgyvendinti papildomų investicijų nereikia. Todėl padarykime viską, ką privalome, kad sumažėtų tėvų ir motinų ašarų; kad mūsų vaikai sulauktų galimybės pajauti vaikystės grožį; kad nustotų kasmet blogėti jų sveikata....

Pagarbiai
Albertas
2010 kovo 1 d.

[Atgal](#)

„RYKŠTĖ ĮVARO PROTO Į GALVĄ...“

Anoje šios rubrikos publikacijoje (žr. PAPA-46) glaustai pažvelgėme į galimas *laisvojo auklėjimo* pasekmes, kai ugdytojai (dažniausiai - tėvai) vaikui suteikia visišką veiksmų laisvę, vildamiesi jo išmintimi, kuri sulig kiekvienais jo gyvenimo metais didėja. (Tačiau tai ne asocialių tėvų abejingumas jų vaikų likimui...) „Užaugęs ir supras, kaip reikia visuomenėje elgtis“, - mąsto gimdytojai. Toks vaiko gyvenimas gali asocijuotis su „žaidimu be taisyklių“. Suprantama, atsirandančios „mėlynės ir gumbai“ teikia gyvenimišką patirtį, tačiau vis tiek išlieka didžiulis pavojus egoizmo kupros („karališkojo princo“ sindromo) formavimuisi ir išlikimui. Nedaug suklystume teigdami, kad šiame auklėjimo procese vyrauja tėvų *tikėjimas* vaiko gerumo pradais, *vylimasis* jo išmintimi, *meilė* jam, kaip manojo Aš tėstinumui. Akivaizdu, pasigendame *išmintingo reiklumo*, kuris, kaip žinia, yra esminė pedagoginio dvasingumo sudėtinė dalis.

Šio numerio publikacijoje norėčiau atkreipti ugdytojų dėmesį į kitą kraštutinumą, kai vaiko auklėjimo turinys grindžiamas *reiklumu*, kurio, deja, dažnai negalėtume pavadinti *išmintingu*. Tai - *direktyvinis* (autoritarinis, spartiškas...) vaiko auklėjimas, grindžiamas draudimais, reikalavimais, griežtu dienotvarkės reglamento vykdymu. Neretai šis auklėjimo metodas pateisinamas argumentu: „Mane tėvai / mokytojai taip auklėjo ir, va, koku žmogumi užaugau!"; arba pateikiama patarlė - „Lenk medelį, kol jis jaunas“...

Maža to, ugdytojų sąveikoje su vaiku (mokiniu) akivaizdus taip pat ir *meilės* stygius. Glaustai tariant, auklėjimo procesas pripildytas tiesmuko reiklumo ir prievartos, neatsižvelgiant į auklėtinio praktines galimybes, esamas aplinkos sąlygas ir pan. Vaiko gyvenimas įrėminamas į muštro, arba dresūros rėmus, o ugdytojo portretas primena negailestingo despoto įvaizdį...

Autoritarinis auklėjimas turi galias šaknis. Dabartiniai vyresnės kartos asmenys dar, tikiu, prisimena vaikystės metus, kai to meto socialinė aplinka reikalavo gerbti tėvus ir jų nuomonę. Tai ne tik Dekalogo Ketvirtojo įsakymo pasekmė. Glaustis prie tėvų reikalavo ir turto palikimo (paveldėjimo) aplinkybės: paklusnus, darbštus, stropus vaikas galėjo tikėtis „didesnės dalies“. Pagaliau fizinės bausmės toleravo ir visuomenėje susiformavusios tradicijos. Štai ištrauka iš elementoriaus, kuriam per pustrėčio šimto metų, ir kuriame išaukštinama rykštės reikšmė vaikų auklėjimui. Galima sakyti, tai lyg savotiškas himnas ugdytojo griežtam reiklumui, tai lyg jo fizinių poveikio priemonių ugdytiniui pateisinimas:

*Šventa Dvasia vaikelius mušti liepia
Rykštė nė krislo nekenkia sveikatai
Rykštė įvaro proto į galvą*

*Rykštė visokių dorybių yra mokytoja
Rykštė piktus vaikus gerais daro
Motina jei rykštės vaikams gailis,*

*Moko poterio ir nuo piktos kalbos gina
Rykštė tėvams paklusniais daro.
Ožj išvaro, o rašto moko
Rykštė jei muša, nesulaužys kaulų
Vaikelius sulauko nuo visokio blogio
Rykštė - jei vaikeli motina plaka -
Išgelbės tikrai jo sielą nuo pragaro.
Rykštė išmoko uždirbti duoną
Rykštė vaikelius nukreipia į dangų (→)*

*Virvę ant kaklo jiems tada ruošia.
Laimink Dieve mokytojus ir tas motinas,
Kurios tvoja rykšte mažus vaikelius
Laimink Dieve ir tokius miškus,
Kur rykštės auga nuo seniausių laikų
Mažiems gerai yra rykštė beržinė,
o vyresniesiems botagas arba vytis ažuolinė
Žvaigždė vaikams tą kalėdaitį duoda
Todėl ją už tai tegul niekas neaploja.*

Tačiau ką ten šimtmečių retrospektyvos: mano bendraamžiai, tikiu, dar pamena, kaip mus, mažus prasižengėlius, siųsdavo pamokoje ir pertraukos metu stovėti klasės kampe ar klūpoti ant žirnių, o mokymosi motyvaciją stiprindavo mokytojo liniuotės kirčiai per ištiestą vaikiškos rankos delną arba atliekamas bioenergetinių taškų, esančių ausies spenelyje, „masažas“...

Negalvokime, kad Lietuvos pedagogika šiuo požiūriu buvo išskirtinė. Pavyzdžiui, fizinės bausmės Anglijoje buvo taikomos iki 1960 metų. Tiesa, jose, manyčiau, galima įžvelgti daugiau civilizuotumo ir pagarbos mokinio asmeniui, vengiant pažeminti jo orumą. Tarkim, prasižengėliui mokiniui mokytojas įteikdavo raštelį - „paskyrą“, kurioje nurodydavo, kiek kirčių ir už ką jam paskirta. Tada mokinys eidavo pas mokyklos „budedį“, atsiimdavo tai, kas jam priklauso „pagal nuopelnus“, sumokėdavo už paslaugą nedidelę pinigų sumą ir mandagiai padėkodavo už darbą. Gal dėl to anglai vis dar garsėja kaip džentelmenų tauta¹⁷...

Skirdamas dėmesio rykštės ir kitų fizinio poveikio priemonių pagerbimui, jokių būdu nenoriu agituoti už bausmių arsenalo sugražinimą į ugdymo procesą. Norėčiau, kad ir PAPA Skaitytojas savyje šių ilgesio jausmų nežadintų. Fizinis ar psichinis smurtas prieš vaikus - tai traukinys, kuris jau senokai išvyko iš stotelės, vadinamos „Demokratinė valstybė“. Ir, tikėkime, jo jau nesugražinsime. Todėl ir nostalgijos jam neturėtume jausti.

Beje, ir tėvams-autoritarams taip pat nereikėtų laukti besąlygiško vaikų paklusnumo, kadangi turto paveldėjimo reikšmė gerokai sumenko,- sumenko jau vien todėl, kad dauguma tėvų arba jo neturi, arba jis nėra įspūdingas. Esame skurdo šalis, kurioje, palyginti, saujelė turtuolių valdo dideles materialines vertybes, o didžiama piliečių gyvena arti arba žemiau skurdo ribos¹⁸... Todėl šiandien mūsų jau nestebina atvejai, kai paauglys, nepatirdamas tėvų ir artimųjų meilės, o jausdamas vien tik fizinės ir psichinės smurto atakas, pareiškia savo tėvams, išsisiaš iš namų, nenurodydamas naujos gyvenamos vietos adreso...

Antra vertus, turėtume suvokti, kad pedagoginė mokinių elgesio problema slypi ne tame, jog mokytojai (o ir tėvai) teisiškai negali vartoti fizinių ar kitų bausmių vaikų ugdymo procesui optimizuoti. Ugdytojų ir ugdytinių „nesusikalbėjimą“ generuoja *teisių* ir *pareigų*, būdingų demokratinės valstybės piliečio elgesiui, neįsisąmoninimas. Kaip ži-

¹⁷ *Dialogas, 2007 kovo 23 d.*

¹⁸ Žr.: Atjauta ir altruizmas: atgyvenos ar išsigelbėjimas? // PAPA-41.

nia, čia labai akivaizdžiai stokojame paritetinio santykio: daugelis mūsų (ir ne tik vaikai) gerai žinome savo teises ir labai dažnai „pamirštame“ pareigas.

Svarbus ir kitas aspektas: pareigos įsisąmoninimas, jos virsmas įsitikinimu pasiekiamas kruopštaus auklėjimo procese, kai ant asmenybės vertybių aukuro bent jau rusena jausmai ir tuo pat metu čia beriamos piliečio pareigą formuojančios žinių, minčių, idėjų smiltelės... Kitais žodžiais, pareigos tapšmas reikalauja ugdytojo kantrybės ir laiko sąnaudų. O šių - dažniausiai stokojame. Stop! Bet juk *auklėti vaikus yra pirminė mūsų - tėvų ir mokytojų pareiga!* Tai reiškia, kad mes jos *nevykdome*. Tačiau reikalaujame, kad vaikai / mokiniai vykdytų savąsias pareigas... Mes dažnai renkamės kur kas paprastesnį ir veiksmingesnį auklėjimo būdą - trenkti neklažadai kumščiu ar tvoti diržu... Efektas - momentinis, tačiau dažniausiai ne toks, kokio norėtų ugdytojas. Dar daugiau, anksčiau ar vėliau jis mums patiems sugriš skaudžiu smūgiu.

Grižkime prie autoritarinio, fizinėmis ar psichinėmis atakomis grindžiamo vaikų auklėjimo. Patogumo dėlei, t.y. aiškesniam problemos suvokimui ir jos analizės atlikimui, vaikus sąlyginai suskirstykime į dvi grupes: 1) intravertiškos, trapios ir 2) ekstravertiškos, stiprios asmenybės. Abiejose grupėse, suprantama, esama gabių, vidutinių ir menkų gabumų vaikų. Mums ši kartą aktualu aptarti pastarųjų padėtį šeimoje ir mokykloje, kai šiose institucijose vyrauja autoritariniai bendravimo santykiai. Kitaip tariant, vaiko būtis slenka niūriuose sarkofaguose, į kuriuos meilės ir dvasinės šilumos spinduliai beveik niekada nepatenka. (Gabiųjų mokinių „atsparumas“ autoritarinių priemonių poveikiui dėl suprantamų priešasčių yra akivaizdesnis. Tačiau jie taip pat išgyvena dvasines traumas, kurios natūraliai formuoja neapykantą ugdytojams - tėvams ir mokytojams...)

Situacija-1: silpnos psichikos ir menkų gabumų vaikas nuolat ujamas šeimoje ir mokykloje. Jo nuolatiniai egzekutoriai - tėvai, mokytojai ir bendraamžiai mokiniai. Vaikas nuolat baramas namuose, jam kasdien priekaištaujama mokykloje, jis pastoviai patiria klasės mokinių patyčias... Trapi mokinio asmenybė niekada ir iš nieko nesulaukia atjautos... Jis jaučiasi vienišas, visų užmirštas ir niekam nereikalingas... (Sutikime, tai viena pavojingiausių žmogiškosios būties charakteristikų...) Auklėtoja nuolat prikiša, kad tik dėl jo krenta bendras klasės pažangumo vidurkis...

Vaikas supranta, kad jo riboti gabumai - vidinė, pastovi ir nevaldoma nesėkmingo mokymosi priežastis... Tačiau apie šį neginčijamą faktą aplinkiniai nepagalvoja ir todėl vis nuolat kartoja - „tavo pareiga - mokytis!“ Jis nemoka ieškoti nusiramino maldoje, dvasinėje meditacijoje... Ar reikia stebėtis, kad šis vaikas vis dažniau pagalvoja apie savižudybę?

Šioje kritinėje situacijoje, kaip bebūtų keista, nelaimėliui netradicinę pagalbą galėtų suteikti ... kompetentingas šiuolaikiškas kunigas išpažinties metu. (Atsiprašau tuos, kuriuos šis neįprastas sakinyss netikėtai šokiravo. Antra vertus, reakcija liudija faktą, kad minėta reikšminga pedagoginė-psichologinė priemonė mūsųose nėra populiari...) Jis neabejotinai atjaustų, suprastų, patartų... Juk dvasininko šiuo atveju nesaisto tokie žemiški menkniekiai, kaip, pavyzdžiui, „klasės pažangumo vidurkis“... Problemą jis verti-

na gyvenimo tikslo kontekste. Jis gali paskatinti ir pamokyti vaiką pakilti aukščiau, t.y. į problemą pažvelgti žemiškos būties prasmės aspektu...

Sakote, nepamirėjau socialinio pedagogo ir mokyklos psichologo pareigybių... Sutinku. Ir tai padariau sąmoningai, nes didžioji dalis šių specialistų su tokiomis dvasinėmis problemomis kol kas susitvarkyti yra nekompetentingi...

Todėl šiandien, deja, žinant visas paminėtas ir kitas aplinkybes, mūsų intravertiško vaiko, jo trapios asmenybės, chroniškai ir visur veikiamos prievartinių santykių, baigmė gali būti labai dramatinė, nes trumpo gyvenimo kryžkelėje laukia gan kuklus pasirinkimas. Paminėsiu tik kelias rodykles: „Kvaišalai ir narkotikai“, „Anapilis“, „Valkatavimas“, „Vagystės“...

Situacija-2: stiprios (ekstravertiškos) psichikos menkų gabumų vaikas nuolat patiria fizinį ir psichinį presingą tiek šeimoje, tiek mokykloje... Tikėtina, jis turi įgimtų lyderiui būdingų bruožų... Chroniškų priekaištų poveikyje vaiko viduje „verda kraujas“, reikalaujantis keršto... Tačiau kol kas jis dar mažas, todėl fizinės jėgos menkos... Vis tik prigimtis reikalauja savirealizacijos.... Todėl mūsų herojus kol kas „atsigriebia“ slapčiomis žalodamas gyvąją ir negyvąją gamtą (laužo medelius, kankina gyvūnėlius...), niokoja visuomeninį inventorių, gvelbia iš namų vertybes...

Tačiau šis nelaimėlis auga, bręsta fiziškai... Svarbiausia, jo asmenybė visiškai *nenutuokia, kad žmoniškieji santykiai turėtų būti grindžiami meile ir atjauta, pagarba ir aukojimusi*... Panašios vertybės jam nežinomos, svetimos ir nesuprantamos... Jis nežino, kas yra gailestis, užuojauta, pagalba artimui... Visa tai lemia jo bendravimo su bendraamžiais, mokytojais ir tėvais pobūdį... Vaiko elgesys žiaurus, negailestingas, ciniškas..., nes jis nesugeba ir nenori „pabūti kito kailyje“. Dėl šio elgsenos ribotumo dabar jau nesistebėkime, nes mes, suaugusieji, nenorėjome anksčiau pabuvoti jo sudėtingoje padėtyje. Mes, ugdytojai, stokojome elementarios empatijos, todėl pastarosios neturi ir jis.

Beje, prisiminkime, kad mūsų herojus, kaip minėta, turi ir įgimto polinkio lyderiauti... Todėl natūralu, kad jis suburia gaują, kurios veikloje taikomas toks pats bendravimo su kitais žmonėmis modelis, kuris anksčiau buvo taikomas jo atžvilgiu. Juk kitokio jis ir nežino. Todėl paauglys negailestingai keršija visiems, visur ir visada (kol „prieis liepto galą“...). Dabar jau dėl jo smurto kenčia bendraamžiai (kai kurie jų dėl šios priežasties reikšmingai susimąstys apie savižudybę...), skundžiasi mokytojai nepakečiamomis darbo sąlygomis pamokos metu (mokykloje turime mažiausiai jaunų mokytojų lyginant pagal bendrą ES vidurkį...), kenčia savojo vaiko terorizuojami tėvai (deja, dažniausiai taip ir nesuprasdami, iš kur atsirado šis „išsigimėlis, kuriam jie visą gyvenimą norėjo tik gera“...)



Visų čia paminėtų (arba bent jau daugumos) auklėjimo recidyvų nebūtų, jeigu ugdytojų korpusas – tėvai ir mokytojai pagaliau apsidairytų ir atsikvošėję išstartų:

- „žiū, šiandien juk ne viduramžiai, ne 18 amžius ir ne 20 amžiaus pirmoji pusė! Dabartiniai vaikai žino savo teises, kurias griežtai saugo įstatymai. Fizinės bausmės

ir psichinio spaudimo priemonės ugdymo procese yra atgyvenęs pedagoginis paveldas, kuris tiesiogiai kenkia mokinių sveikatai ir mokymosi rezultatams, o netiesiogiai – sugrįžta skaudžiu socialiniu smūgiu mums patiems!”;

- „yra viena stebuklinga priemonė (kuria, deja, švietimo strategai mus privertė pamiršti, o kiti – apie ją net nežinojome...), galinti stebuklingai keisti žmogiškųjų – taigi, vaiko ir ugdytojų!- santykių turinį ir pobūdį. Tai – pedagoginis dvasingumas, savyje paritetiškai vienijantis nesavanaudišką *meilę* artimui, t.y. kiekvienam mokyklos bendruomenės nariui. Beje, ji mylinčiajam suteikia natūralią teisę ir sąlygas *išmintingai reikalauti*. – Ko? – Kad savo galimybių ribose kiekvienas atliktume tiesioginę pareigą kitiems; kad kiti tokia pačia meile ir pagarba rezonuotų man; kad visi drauge šią dvasinę patirtį skleistume kitiems...”;
- „būtina keisti šio straipsnio antraštę: anksčiau atrodžiusi išsigelbėjimo ratu, dabar ji – anachronizmo pavyzdys!”

Parašiau šį sakinį ir pagalvoju: būtų malonu ugdyti vaikus, jeigu esmingi pokyčiai ugdytojų sąmonėje vyktų lengvai ir be skausmo, t.y. jeigu metodinės rekomendacijos atitiktų „laiko dvasią“, bet nesivilkėtų iš paskos. Jeigu jų būtų laukiama, jomis būtų pasitikima. Deja, šiandien bendravimo santykių kaita vyksta skausmingai. O gal tai – natūralu? Juk mes dalyvaujame savotiškame ŽMOGAUS gimdymo procese, o šis – be skausmo nevyksta...



Metodinių auklėjimo nuotrupų ekspoziciją tęsime kitame PAPA numeryje, o čia Mielam Ugdytojui belieka linkėti kūrybiškumo plėtojant čia pateiktas idėjas. Suprantama, tik tuo atveju, jeigu jos atrodo priimtinos...

Nuoširdžiai
Albertas
2010 kovo 1 d.

[Atgal](#)

Praktikumus



Tęsiame publikacijų ciklą „Praktikumus“, kuriame talpinamos auklėjamosios temos iš Klasės auklėtojo knygos „Grožio ir Gėrio link“.

3.1.3. Patriotizmo esmės suvokimas

Lolita Navickienė

Patriotizmas - tai ne muziejinis eksponatas, o tikras, gyvybe ir meile savo kraštui pulsuojantis jausmas, prasidedantis nuo realių darbų tėvynei ir jos žmonėms.

Integracija: L.Navickienė. Keturios literatūrinės nuomonės + S.Karalienė. Keturi spalviniai sprendimai: „Tamsus vaizdas“, „Juodai baltas vaizdas“, „Blankus vaizdas“ ir „Žalias vaizdas“.

Įvadinė informacija

Kas yra patriotas? Atsakytumėte, jog tai žmogus, visa širdimi mylintis ir gerbiančias savo gimtą kaimą, miestelį ir, žinoma, Vilnių, Trakus, Kryžių kalną, Kernavę, gintarinį pajūrį. Tačiau ar Lietuvos gamtą, jos miestus, didingą praeitį mylintis žmogus ir yra tikras patriotas? Jei taip, tada Lietuvos okupacijos metu įvairiausiose saugumo ar valdžios struktūrose dirbę „liaudies tarnai“, taip pat buvo patriotai, nes visa širdimi mylėjo tėviškės miškus ir girias, laikė savigarbos vertu dalyku prie švaraus ežero pakrantės turėti puikiai įrengtą pirtelę, kurioje „spręsdavo“ tautai svarbius reikalus. Taip iki širdies gelmių buvo „mylima“ ir Palanga, todėl gėrėjimuisi ja reikėjo aukštomis tvoromis aptvertų vilų, apie kurias išraizgytas platus signalizacijų tinklas įspėdavo už kelių šimtų metrų pasirodžiusį žmogų. Godotas buvo ir Vilnius, Kaunas, Klaipėda ar koks nors vaizdingoje vietoje esantis nemažas žemės lopinėlis, neretai valstybės lėšomis „materializuojantis“ tėvynės meilę namų, pilių ar sodybų pavidalu...

Tokia patriotiška, neretai savavališkomis statybomis grindžiama tėvynės meilė, išreikšta, kad ir nuoširdžiais jausmais Lietuvos gamtai ar istoriniam paveldui, ir dabar yra gana populiari... Tačiau ar toks patriotizmas yra tikras? Matyt neatsitiktinai Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus 2006 metų pradžioje surengtame pasitarime „Vadovėliai ir pilietinis, tautinis bei patriotinis ugdymas“ pažymėjo, jog atė-

jo metas „rimtai svarstyti, ar patriotizmo samprata, tiksliau - jos stoka mūsų visuomenėje, netampa grėsme mūsų sąmoningam valstybingumui?“¹⁹.

Panagrinėkime konkrečiau, ką reiškia būti savo šalies patriotu. Kaip teigia politiškai²⁰, „patriotizmas“ gali būti daugiareikšmė, įvairi ir pagal skirtingus kriterijus atpažįstama sąvoka. Juk yra etninis, regioninis, civilizacinis, provincinis, tautinis, kalbinis, bendruomeninis ir kitoks patriotizmas. Tačiau mes šį kart paklabėkime tik apie vieną jo rūšį - pilietinį patriotizmą.

Patriotizmas nėra tik sunkiai patikrinama ir išmatuojama meilė „savo tautai ir žemei“. Jo pagrindas - realus santykis su valstybe arba politine bendrija, keliantis aiškiai įvardintus ir teisingus reikalavimus, pagal kuriuos negalima paisyti tik asmeninių tikslų, bet privalu aukotis ir dėl bendro gėrio. Karšta „meilė Lietuvai“, arba „gilus jausmas“, tapo šiuolaikinio lietuviškojo menamo arba pseudopatriotizmo pagrindu bei vyraujančia jo raiškos forma, leidžiančia užpudruoti tikrąją patriotizmo esmę ir išvengti jo uždedamų pareigų.

Kokios yra tikro patrioto pareigos? Manau, kad jas žinome daugelis. Tai neabejingumas valstybės valdymui (ar gali nėjęs balsuoti žmogus kaltinti valdžią, kurios jis nerinko?), rūpestis šalies įvaizdžiu, kalba, papročių ir tradicijų išsaugojimu, dalyvavimas įvairiose talkose, akcijose, skirtose gyvenamos aplinkos švarinimui ir gerinimui, pagalbos besišaukiantiems žmonėms teikimas... Tad galima sakyti, jog patriotizmas - tai 1/3 nuoširdžios meilės protėvių išsaugotam lopinėliui + 2/3 teisiškai sąžiningos ir nesavanaudiškos veiklos savo šaliai, žmonėms, visuomenei.

Tačiau kodėl mes priėjome tą pavojingą ribą, kai jaunosios kartos patriotizmas senka tarsi sausros kamuojama upė, kodėl žymiai entuziastingiau švenčiama Vasario 14-oji, kažkur į šalį nustumdama vasario 16-ąją, ar Kovo 8-oji, tulpių raudoniu užgoždama Kovo 11-osios svarbą? Neužduokime šio klausimo retoriškai.

Ugdomosios veiklos nuostata

Pasiklausykite kelių, tarkime, kažkurio miesto gatvėse užkalbintų praeivių minčių apie Lietuvą.

Nuomonės

1.

Stovint Gedimino prospekte aš tikrai su pasididžiavimu žvelgčiau į katedrą, Gedimino bokšte pergalės dvasia plevėsuojančią Lietuvos vėliavą, į šiuolaikiškai šurmuliuojančią Pilies gatvę, iškiluosius Aušros vartus, tačiau iki šių vertybių nuvykti, deja, taip retai pavyksta surasti laiko.... Kai kurie to laiko turi, tačiau dauguma skuba gyventi, savo gyvenimo ratus tepdami užsisiklendimo ir atsiribojimo viens nuo kito sūvais: ne mano laukas, ne mano pupos...

2.

¹⁹ <http://www.president.lt/lt/news.full/6302>

²⁰ V. Laučius, V. Radžvilas. Patriotizmas ir politinė santvarka (I). *Kultūros barai*, 2006 04 20

Ką aš galiu pasakyti apie Lietuvą? Papasakoti tik darbo kupiną savo dieną: gyvuliai, laukai, arimai, talka, kad greta miestelio esantis pušynas nebūtų priaugęs beverčių krūmynų, pieno košimas (ši kartą su seniūnu kalbėjom apie pieno surinkimo punkto remontą), šienas, vakarinės žinios, rožančius ir išsiilgtas poilsis, kuris vasarą tampa toks perregimas, kaip ir pačios birželio naktys: tik sudedi akis, o šviesa jau jas ir pakelia...

3.

Aš Lietuvą pamatau tik savo užmiesčio sodyboje. Ten yra senos liepos, dar senelio sodintos, tyro, nechloruoto vandens šulinys ir dideli laukų plotai, po truputį mūsų rankų dėka virstantys žydinčiais gėlynais. Toj erdvėj yra įsispaudusios ir mano, dar vaiko, pėdos, tėčio atodūsiai po senu kaštonu, laukiant į pasimatymą ateinančios mamos, senelės aviliai... O mieste aš nematau Lietuvos, ten tik triukšmas, ant darbo stalo neišsenkančių ir beprasmių popierių krūva, gretimam bute amsintis šuo ir rytiniai mašinų paūkavimai po langais...

4.

Man kas kart sugrįžimas į Lietuvą - tai su jauduliu laukiama ekskursija į neišsipildžiusią, tačiau širdį vis dar draskančią galimybę. Turiu prisipažinti, kad mano gimtinė yra ten, kur aš turiu gerai apmokamą darbą, pastogę virš galvos ir galiu ramiai gyventi. Manau, kad protingi žmonės Lietuvai yra nereikalingi. Ar gali aukštoje mokykloje dirbantis jaunas specialistas gauti banko valytojos atlyginimą? Tai kodėl aš turiu būti patriotas tos šalies, kuriai nereikia mano žinių ir darbščių rankų? Galvojate, jog man nieko nereikia mano gimtas miestas, tėvai ir draugai? Reiškia, ir labai daug! Tačiau kodėl tik aš su savo šeima dėl tėvynės turiu aukotis, t. y. gyventi pusbadžiu, nuolatos skaičiuoti tą akimirksniu ištirpstantį litą, vis puoselėjant viltį, kad tėvynė prisimins ir mane? Patriotizmas įmanomas tik ten, kur šaliai kiekvienas jos vaikas yra svarbus. Tai lygiareikšmė piliečio ir valstybės sąjunga, nepripažįstanti vergovės.

Dorinis disputas

Kuriose mintyse apie Lietuvą yra juntama patriotizmo dvasia? Kas paskatino Jus susidaryti tokią nuomonę? Prisiminkite, jog patriotizmas - tai 1/3 nuoširdžios meilės savo šaliai + 2/3 teisiškai sąžiningo ir nesavanaudiško darbo.

Ugdomosios veiklos nuostatos tęsinys

Pažvelkite į šiuos paveikslus - „Keturi spalvinius sprendimus“, kurie, tarkim, atspindi savo nuomonę išsakiusių atsitiktinių praeivių vidinį patriotiškumą. Kuris paveikslas galėtų būti kiekvieno jų patriotizmo spalvine išraiška? Kodėl?

Dailės reprodukcijų demonstravimas

Keturi spalviniai sprendimai: „[Tamsus vaizdas](#)“, „[Juodai baltas vaizdas](#)“, „[Blankus vaizdas](#)“ ir „[Žalias vaizdas](#)“

Dorinis disputas

1. Kuris paveikslas galėtų tapti atsitiktinai užkalbintų praeivių vizualiai perteiktu patriotizmo atspindžiu? Kodėl? (pirma nuomonė galėtų būti iliustruota blankiu, tarsi pro rūką matomu peizažo variantu, antra - originalia, žalia spalva, trečia - juodai baltu vaizdu, ketvirta - užtamsintu režimu).

2. Kas, Jūsų nuomone, yra patriotizmas? Kuris aforizmas apie patriotizmą yra teisingiausias? Kodėl?
- Patriotas su savo šalimi bus ne tik jos šventės dienomis, bet ir jos liūdesio metas.
 - Ar verta vadinti patriotais tuos, kurie atvažiuoja iš nulakuoto gerbūvio šalies, padūsauja prie kiekvieno koplytstulpio, parauda dėl nesėkmingai susiklosčiusio likimo ir, prisipirkę brangių suvenyrų, grįžta atgal į savo ištaigingus namus? Tikras patriotas su savo tauta drauge valgo jos duoną ir semia jos druską.
 - Mes laikome silpnais tuos, kurie bijodami sunkumų sugeba stiklinėje sukelti audrą. Tad ar tie, kurie Tėvynei sunkiu metu ją palieka iš tikro nėra paprasčiausi silpnadvasiai, neturintys pakankamai nei dvasinių, nei fizinių jėgų blaiviai vertinti įvykius ir juos spręsti?
 - Norint vaiką išauginti savo šalies patriotu, reikia jį mokinti būti pavyzdžiui kitiems, kad paklausus – „Ką gali duoti savo Tėvynei?“, užaugęs jis galėtų atsakyti: „Mano šeima darni, mano namai – tvarkingi, žemė neapleista, o darbas – visiems naudingas“.
 - Būkime panašūs į paukščius: jie iš amžinos vasaros tūkstančius mylių skrenda per jūras ir kalnus pas mus tam, kad gimtinėje vėl suktų lizdus, perėtų vaikus ir mokintų juos skraidyti. Gal dėl to ir laimė tiems namams, šalia kurių ištikimi gandrai lizdą renčia.
 - Kaip bitė į žiedą skrenda, taip žmogų į savo tėvynę traukia. Tačiau patriotizmas – tai ne tiesiog buvimas savo šalyje, tai medonešis vardan viso avilio.
 - Patriotizmas – tai ne vien tėvynei priklausanti širdis, tai jos gerovei dirbančios rankos ir protas.
3. Įvertinkite savo patriotizmą: kuris paveikslas tikėtų Jūsų asmeninei pozicijai iliustruoti? Kodėl?
4. Kosmopolitizmas – tai visuomeninės politinės pažiūros ir ideologija, teigianti, jog žmogaus tėvynė yra visas pasaulis, tad tautų ir kultūros tradicijos yra ne laikomos vertybe. Ko Lietuvoje daugiau – patriotizmo ar kosmopolitizmo? Kodėl? Ar būsime Europai, pasauliui įdomūs, jei nesaugosime savo tautinio veido ir identiteto?
5. Pasak LR Prezidento Valdo Adamkaus²¹, jauno žmogaus mokymosi tikslas – ne egzaminas, o harmoninga, išsilavinusi ir įsipareigojusi savo bendruomenei asmenybė. Reiškia, jog mokykloje jaunas žmogus turi būti mokomas ne tik jo asmenybę formuojančių gebėjimų – dorovės, komunikabilumo, empatijos pagrindų, bet ir realiais bei teisiškais veiksmais išreikšti asmeninį patriotizmo

²¹ <http://www.president.lt/lt/news.full/6302>

jausmą. Ką Jūs manote apie tai? Ar mokykloje realizuojami šie uždaviniai?
Kaip siūlytumėte esamas problemas spręsti?

Papildomai šią temą dar galima nagrinėti:

1. **Knygnešių diena (03-16):** *Po 1863 metų sukilimo Rusijos imperijos valdžia uždraudė leisti knygas lietuvių kalba, o po metų, 1864-siais, visos knygos turėjo būti leidžiamos rusišku raidynu. Lietuviai šiam reikalavimui aktyviai priešinosi. Šią dieną mūsų šalyje pagerbiami knygnešiai, lietuvių kalbos draudimo metais nesibaimindami galimų trėmimų, turto konfiskavimo, tardymų platinę lietuviškas knygas ir taip rūpinęsi savo tautos gyvavimu. Ar žinote žmonių, kuriuos šiais laikais būtų galima pavadinti savotiškais knygnešiais, puoselėjančius širdyje patriotizmo dvasią? Kas tiems žmonėms būdinga, savita? Yra nuomonė, kad dauguma knygnešių buvo ne patriotai, o paprasčiausi kontrabandininkai. Ką Jūs manote apie tai? Gal tai bandymas nuvertinti šių žmonių indėlį, saugojant mūsų kalbą?*
2. **Mano miesto diena:** *Ar žinote, kada yra Jūsų miestelio ar miesto įkūrimo diena? Ar žinote savo gimtos vietos istoriją? Kuo ji yra savita ir garbinga? Ar dalyvaujate pavaršarinėse talkose, kurių metu tvarkoma bendruomeninė aplinka - parkai, skverai ar kiemai? Ar neliekate abejingi pasitaikančiais netvarkai? Kaip suprantate posakį: „Kiekvienas didelis rūmas turi savo kertinį akmenį“?*
3. **Tarptautinė gimtosios kalbos diena (02-21):** *Šia minėtina data siekiama atkreipti dėmesį į savo šalies gimtąją kalbą bei su jos puoselėjimu susijusias problemas. Koks Jūsų požiūris į tokią poziciją²²: „Bėda ta, kad jau išaugo karta, negerbianti savo kultūros šaknų - vadinanti ją neįdomia, kaimietiška, provincialia. Tačiau ar kas nors iš jų pagalvojo, kas mes būtume be „neįdomaus“ K.Donelaičio, A.Baranausko ar P.Vaičiūčio? Ar dažnai susimąstė, kad be pagarbos praeičiai, savo tautai ir jos kultūrai šiandien nebūtų nei lietuvių, nei pačios Lietuvos? <...> Pilietiškumas ir patriotizmas prasideda nuo pagarbos savo bendruomenei, ypač jos dvasinei kultūrai. Šią tiesą puikiai suprato <...> dar „Aušros“ leidėjai - kelios dešimtys skirtingų politinių ir religinių pažiūrų asmenybių, pačiu kritiškiausiu lietuvių tautai metu (1886 m. Rusijos ministrų posėdyje buvo priimtas nutarimas, kad lietuvių tauta jau išnyko) pagrindiniu tautos žadinimo įrankiu pasirinkusių viešą žodį ir pagarbą savo tautai - jos dvasinei kultūrai, istorijai, doriems ir geriems žmonėms.<...>Nesuprantamas ir tas beatodairiškas pasidavimas į ugdymo sistemą sparčiai besiveržiantiems rinkos dėsniams - noras bet kaip patenkinti adresato (paauglio) poreikius, šventai įsitikinus, kad šis pats geriausiai žino, ko nori ir ko jam iš tikrųjų reikia. Bet juk mokykla - ne parduotuvė. Ji negali nei parduoti, nei veltui duoti savo produkto. Visa, ką ji gali suteikti, pasiekama sunkiu, sąžiningu ir doru darbu - mokymusi“?*

[Atgal](#)

L.Navickienės, S.Karalienės, A.Navicko, A.Piličiausko parengtos

²² Albinas Lazauskas, lietuvių kalbos mokytojas. Neišmokta pamoka.Dialogas, 2006 03 24

Klasės auklėtojo knygos GROŽIO IR GĖRIO LINK temų,
jau publikuotų PAPA žurnale,

sąvadas - rodyklė

(Parengė L.Navickienė)

PAPA žurnalo numeris	Temos numeris ²³	Temos pavadinimas
12 nr.	2.1.2.	Draugiška mokykla
13 nr.	-	Dailė ugdymo procese.
14 nr.	-	Muzika ugdymo procese.
15 nr.	1.5.4.	Atsakomybė ir pareiga. Globėjjiškas rūpestingumas.
16 nr.	3.3.3.	Meilė savo šalies gamtai ir atsakomybė už ją. Vasario 16.
17 nr.	3.3.2.	Pagarba gimtai kalbai.
18 nr.	1.5.1.	Gyvybės stebuklo įgyvendinimas.
19 nr.	1.5.2.	Pagarba tėvams. Tėvo reikšmė
20 nr.	3.3.4.	Kultūrinio paveldo reikšmės suvokimas. Atsakomybės prisiėmimo už kultūros savitumo išsaugojimą, plėtojimą bei tęstinumo užtikrinimą svarba.
21 nr.	2.7.1.	Nenutrūkstamo lavinimosi asmeninė reikšmė
22 nr.	2.4.1.	Altruizmo reikšmė.
23 nr.	1.3.2.	Gyvenimo baigtinumo suvokimas.
24 nr.	1.4.1.	Meilė - žmogaus būties pagrindas.
25 nr.	-	Grožio virsmas gėriu. Metodiniai patarimai
26 nr.	1.3.3.	Tik atiduodamas širdies gerumą gali jį pagausinti. Gebėjimas aukotis dėl draugų.
27 nr.	3.3.1.	Saugodami protėvių dvasią geriau suprasime savąją.
28 nr.	1.4.2.	Meile grįstas pasitikėjimas.
29 nr.	1.4.3.	Meilė ir tolerancija.
30 nr.	2.5.2.	Tėvai - ugdymo partneriai. Nuoširdaus dėmesio mokymuisi svarba.
31 nr.	2.3.1.	Jausmai žmogaus būtyje. Žinios + jausmai = geranoriškas empatiškumas.
32 nr.	2.5.1.	Nesavanaudiškos pagalbos vertė. 2008 spalio su mokytojo diena.
33 nr.	2.6.2.	Gyvenimo prasmės ir tikslo suvokimas
34 nr.	3.5.4.	Tikėjimo ir religijos svarba. Laisvos pasirinkimo svarba.
35 nr.	3.1.2.	Dvasios aristokratiškumas. Žmogus iš Didžiosios raidės.
36 nr.	3.1.4.	Pagarba savo tautai ir jos žmonėms.
37 nr.	3.1.5.	Pagarba tautinei heraldikai
38 nr.	1.5.3.	Motinos reikšmė ir svarba. Gebėjimas atleisti.
39 nr.	1.1.2.	Šeimos identiteto suvokimas.

²³ Temų numeracija pateikiama pagal knygą „Grožio ir Gėrio link“.

40 nr.	1.1.3.	Šeimos reikšmės suvokimas.
41 nr.	2.2.1.	Rūpinimasis savo klasės garbe.
42 nr.	2.7.2.	Nuolatinio tobulėjimo svarba
43 nr.	1.2.2.	Maldos ir sakralūs jausmai
44 nr.	3.3.5.	Tautinių kalendorinių švenčių reikšmė. Kalėdos.
45 nr.	1.1.1.	Didžiavimasis šeimos praeitimi, jos istoriniu paveldu
46 nr.	3.1.1.	Tautinio identiteto suvokimo ugdymas
47 nr.	3.1.3.	Patriotizmo esmės suvokimas

Atgal

Iš širdies – į širdį



Vytautas Rudavičius, Londonas

Tęsiame intelektualių dovanų iš Londono ekspoziciją. Pirmoji publikacija (žr. PAPA-46) sulaukė akivaizdaus e-žurnalo skaitytojų dėmesio. Šį kartą Autorius, žinodamas mūsų visuomenės norą suteikti mokinių tėvams ugdymo partnerių statusą, dalijasi atitinkama britų patirtimi, jų vyriausybės pastangomis ir ketinimais.

Albertas P.

Didžioji Britanija: Tėvų dalyvavimas ugdymo procese ir mokyklų valdyme

Vasario 23-iają Jungtinės Karalystės ministras pirmininkas Gordonas Brownas pateikė didelę staigmeną milijonams britų tėvų, besirūpinančių savo atžalų išsilavinimu valstybinėse pradinėse ir vidurinėse mokyklose. Po trumpo apsilankymo proletariškame britų sostinės Heknei rajone įsikūrusioje *Woodbery Down* pradinėje mokyklėlėje, šalies premjeras pristatė itin ambicingą ir radikalų savo vyriausybės planą. Šį planą Londono žiniasklaida jau pakrikštijo „tėvų chartija“, - nes jame britų mokinių tėvams ir globėjams suteikiamos ypatingos galios.

Prastai savo darbą atliekantiems pradinių ir vidurinių mokyklų vadovams nuo šiol tėvai galės pasakyti: „Jei mokyklos rezultatai negerės, - mes jus atleisime iš darbo“. Tai anaiptol nebus tuščias grasinimas. G. Browno nuomone, tokia mokinių tėvų galia turi ypatingai didelį potencialą. Jei tėvai šiomis teisėmis protingai naudosis, jie gali neatpažįstamai pakeisti bendrojo išsilavinimo sistemą Anglijoje (kol kas tokia naujovė galios tik Anglijoje, mat škotai, velsiečiai ir šiaurės airiai turi didelę autonomiją edukacinės politikos sferoje, todėl šių centrinės Londono valdžios pasiūlymų jie pas save gali ir nediegti, - V.R.).

Kaip gi veiks ši G. Browno „tėvų chartija“?

„Tai jokių būdu nebus skundikų chartija. Tik tuomet, jei pakankamai didelis tėvų

skaičius bus nepatenkintas savo vaikų mokyklos vadovybe, vietinė valdžia privalės surengti slaptą balsavimą tarp visų tėvų. Jų bus klausiama: „Ar norite pakeisti mokyklos vadovus?“. Jei balsavimo rezultatai bus teigiami, mokyklos vadovybė bus keičiama iš anksto akredituotais ir aukštą mokymo paslaugų kokybę teikiančiais profesionalais“, - aiškino britų premjeras G. Brownas.

Artimas vyriausybės vadovo bendražygis, britų švietimo ministras Edas Ballsas iškart paskelbė šešių prestižinių edukacinių organizacijų sąrašą, kurioms jau suteikta akreditacija „reanimuoti“ akademiškai skęstančias mokyklas, jei tėvai nuspręstų išmesti į gatvę prastus direktorius ir mokytojus. Tarp akredituotojų yra tokios stiprios britų edukacinių paslaugų teikėjos, kaip *The Woodard Corporation* (valdanti privačių mokyklų tinklą), *The Harris Federation*, *Barnfield College* (abi organizacijos privatausviešo sektoriaus pagrindais sėkmingai valdo tuziną klestinčių „akademijų“, - vidurinio lavinimo mokyklų, kuriose yra sustiprintas kai kurių disciplinų mokymas), taip pat edukaciniai labdariniai trestai *The Kemnal Trust*, *Greenwood Dale* ir *Outwood Grange*. Iki šių metų pabaigos planuojama išduoti apie 200 tokių akreditacijų.

„Tėvai įgys teisę rinktis. Jei jie bus nepatenkinti savo vietinės mokyklos pasiekiamais rezultatais, bus galima pakeisti „vairininkus“. Vietoj senosios vadovybės į jų mokyklą ateis nauji žmonės, kurių darbo ir jau pasiektų rezultatų kokybe abejoti nereikės“, - tikino E. Ballsas.

Radikali „tėvų chartijos“ vizija numato, kad kiekviena akredituota mokymo institucija galės iš dugno kelti ne daugiau nei dvi prastas mokyklas. Klestinčių mokyklų vadovybė galės kurti vadinamąsias „mokyklų federacijas“. Žinoma, toks super-mokyklų kūrimasis bus finansiškai naudingas klestinčių edukacinių institucijų vadovybei, - valstybė garantuos multi-milijoninį tokių gelbėjimo projektų finansavimą. Be abejo, išmokamos sumos tiesiogiai priklausys nuo mokinių egzaminų rezultatų gerėjimo.

Pagal „tėvų chartijos“ nuostatas, nuo pat to momento kai „mokyklų federacijos“ imsis gelbėti prastas mokyklas, moksleivių tėvai turi būti aktyviai įtraukiami į šį procesą: kas šešias savaites tėvams bus siunčiami duomenys, kaip jų vaikas progresuoja naujojoje mokykloje. Mokyklos vadovybė taip pat privalės nuolat tartis su tėvų asociacija. Žinoma, mokyklos visuomeninėje vadovų Taryboje (*School Governors Council*) bent kelios vietos privalės būti skirtos būtent moksleivių tėvams.

G. Brownas ir E. Ballso užmojai išties ambicingi. Jie nori, kad iki 2015-ųjų britų pagaliai atsikovotų prarastas tarptautines pozicijas. OECD organizacijos duomenimis, pasauliniame reitinge dabar tiek anglų 11-mečiai, tiek ir 17-mečiai rikiuojasi vos antrojo dešimtuko viduryje pagal savo matematikos ir fizikos žinių lygį. „Po penkerių metų mes norime matyti kitokį vaizdą: matematikos lentelėje Didžioji Britanija turi užimti ne žemesnę, nei 5-oji vieta. O fizikos,- ne žemesnę, nei 3-ia vieta“, - sakė G. Brownas.

Savo retoriką valdančioji britų Naujųjų leiboristų partija remia milžiniškomis pinigų sumomis. Nuo 1997-ųjų pavasario, - kuomet į valdžią atėjo naujojo leiborizmo ideologas Tony Blairas ir jo komanda, kurioje antru smuiku griežė tas pats G. Brownas, - Jungtinės Karalystės edukacinis biudžetas padidėjo net 66 procentais, - iki 77,4 milijardų svarų. Išlaidų valstybiniam švietimui Londonas nemažina ir per paskutinius

dvejus krizės metus. Tačiau nepaisant pumpuojamų milijardinių sumų, per bemaž trylika valdymo metų leiboristai tegali pasigirti gana kukliais rezultatais.

Oficialioji statistika rodo, kad net 20 procentų 11-mečių anglių berniukų ir mergaičių pradinę mokyklą baigia taip ir neišmokę dorai skaityti, rašyti ir skaičiuoti. Situacija tarp 16-mečių ne ką geresnė: pavyzdžiui, praėjusių metų istorijos egzaminas parodė, kad net 30 procentų paauglių tiki, jog kertiniam Anglijos istorijai Hastingso mūšiui vadovavo ne kas kitas, o karvedys Oliveris Cromwellis (mūšis vyko XI-ame amžiuje, tuo tarpu O.Cromwellis gyveno ir kariavo po bemaž 600-ų metų). Nors nuo 1997-ųjų Didžiojoje Britanijoje mokytojų skaičius padidėjo net 12 procentų, pačios Londono švietimo ministerijos klerkai pripažįsta, kad jeigu būtų vykdoma atestacija tarp 400 000 pedagogų valstybinėse pradinėse ir vidurinėse mokyklose, mažiausiai 20 000 mokytojų iškart prarastų teisę dirbti su vaikais dėl skylių savo kvalifikacijoje.

„Švietimas, švietimas ir dar kartą švietimas“, - tokią mantrą dar prieš tryliką metų rinkiminėje kampanijoje kartojo T. Blairas. Rinkėjai tuomet juo patikėjo. Leiboristai buvo perrinkti ir 2001-ais, ir 2005-ais metais. Artėjant naujiems visuotiniams parlamentiniams rinkimams,- šie vyks gegužės pradžioje,- G. Browno vyriausybė puikiai suvokia, kad didžioji dauguma britų tėvų nėra patenkinti leiboristų daugiau nei dešimtmetį trimituotais „pasiekimais“ švietimo srityje.

Opozicinių konservatorių ir liberalų demokratų partijų atstovų nuomone, būtent todėl leiboristai dabar ėmė aktyviai žaisti „tėvų chartijos“ korta. Tikimasi papildomų balsų rinkimuose. Britų mokytojus vienijančios profesinės sąjungos irgi linkusios įžiūrėti rinkiminę leiboristų klastą. „Naujai pasiūlyta „tėvų chartija“ yra nepraktiška ir neįgyvendinama. Naujos taisyklės sukurs tik daugiau biurokratinių barjerų, o ne juos sunaikins. Tėvų teisė balsuoti nušalinant mokyklos vadovybę,- tikrai ne pats geriausias būdas padėti tai mokymo įstaigai atsistoti ant kojų“, - tvirtino Philipas Parkinas, mokytojų profsąjungos *Voice* generalinis sekretorius.

Maža to, britų mokytojai bent kelis kartus yra viešai ir kategoriškai pareiškę, kad dėl prastų akademinėjų rezultatų mokyklose dažniausiai kalti anaiptol ne pedagogai, o būtent apsileidę tėvai. Esą nemaža dalis šeimų savo atžaloms namuose visiškai atleidžia vadžias, ir visą auklėjimo krūvį perkelia ant valstybinių ar privačių mokyklų pedagogų pečių.

„Vis dažniau mūsų pradinėse mokyklose sulaukiame vaikų, kuriuos galima klasifikuoti kaip socialiai atsilikusius: jie nemoka apsirengti ar apsiauti, nemoka tinkamai naudotis tualetu, nemoka sėdėti prie stalo bei valgyti naudodamiesi šakute ir peiliu. Šie vaikai anaiptol neateina vien tik iš neturtingų šeimų. Atvirkščiai, daugelio jų namuose yra plazminiai televizoriai, kompiuteriai, internetas ir *Xbox* žaidimai. Bet jų namuose trūksta vieno, - tėvų, kurie skirtų savo atžaloms daugiau laiko“, - skundėsi įtakingos Britų Mokytojų ir Dėstytojų Asociacijos (ATL) vadovė Mary Bousted. Jos nuomone, britų jaunimas rizikuoja tapti „socialiai izoliuotų asmenų karta“, ir dėl to didele dalimi kalti būtent abejingi tėvai. Jaunas asmuo neišmoks elgtis kaip sociali būtybė, jei nuo ryto iki vakaro bendravimą su savo tėvais ar giminaičiais vaikams pakeis kompiuteris ar žaidimo pultas. ATL vadovė taip pat tvirtina, kad mokinių tėvai vis dažniau pasirenka

agresyvos konfrontacijos su mokytojais kelia „Beveik 40 procentų mūsų apklaustų mokytojų prisipažino, kad jiems yra tekę patirti emocinę ar fizinę agresiją iš mokinių tėvų bei jų globėjų. Ar verta stebėtis, kad vaikai atkartoja tai, ką mato, stebėdami savo tėvus?“ - klausė M. Bousted.

Iš tikrųjų, britų žiniasklaidoje netrūksta nerimą ir pasipiktinimą keliančių žinučių apie „tėvus iš pragaro“, kurių agresyvumas kartais peržengia ne tik žmogiško padarumo, bet ir įstatymo ribas. Be abejo, tik statistinė mažuma tėvų elgiasi anti-socialiai. Didžioji dauguma britų mokinių tėvų siekia konstruktyvaus bendradarbiavimo su savo vaikų mokykla. Būtent šiai „tyliajai“ daugumai G. Brown pasiūlyta „tėvų chartija“ atrodo ištis patraukti. Mat gerus rezultatus pasiekiančių valstybinių mokyklų Jungtinėje Karalystėje chroniškai trūksta. Todėl nemažai daliai tėvų norom nenorom tenka savo atžalas leisti į tas vietines mokyklas, kuriose yra laisvų vietų. Dabar gerai organizuoti tėvai, - o kiekvienoje britų pradinėje ir vidurinėje veikia nepriklausoma tėvų asociacija, - įgyja realų instrumentą, kuriuo besinaudodami gali nedviprasmiškai paskatinti pedagogus žymiai pasitempti. Kitu atveju mokyklų direktoriams gresia tėvų inicijuota „apkalta“.

„Tėvų chartija“ britams suteikia ir kitą itin patrauklią galimybę, - steigti savo pačių mokyklas. Jei pakankamai didelė vietinių gyventojų su mažamečiais vaikais grupė nusprendžia, kad jų bendruomenei reikalinga nauja mokykla, - valstybė įsipareigoja remti tokią visuomeninę iniciatyvą. „Entuziazmo kurti naujas, mažesnes vietines mokyklas tikrai netrūksta. Mus tiesiog užplūdo klausimų lavina iš tėvų, kurie klausia, - „nuo ko turime pradėti?“. Tarp besikreipiančiųjų, - ne vien tik vidurinėsios klasės atstovai, bet ir tėvai iš darbininkų klasės, susirūpinę tuo, kad šalia nėra tinkamos mokyklos, ar kad egzistuojančiose vyrauja itin prasta disciplina“, - sakė nevyriausybinės organizacijos *New Schools Network* vadovė Rachel Woolf.

Kol kas visoje Jungtinėje Karalystėje tėra tik dvi mokinių tėvų įsteigtos mokyklos: pradinė *Bolnor School* mokykla Vest Sasekso grafystėje ir pietų Londono *The Elmgreen School* vidurinė. Abi įstaigos veikia kaip labdaros organizacijos, ir buvo užregistruotos panaudojant „religinių mokyklų“ modelį (Jungtinėje Karalystėje yra virš 6000 mokyklų, priklausančių Anglikonų ar Romos Katalikų bažnyčioms, tačiau finansuojamų iš valstybės išdo).

„Abejonių nekyla, - įsigaliojus „tėvų chartijai“, šalyje išdygs tuzinai naujų mokyklų, kurioms vadovaus tėvų bendruomenė. Labai daug tėvelių savo vaikus nori leisti į Rudolfo Steinerio kūrybines pradines mokyklėles. Kiti nori, kad mokyklose būtų sugrąžintas lotynų kalbos mokymas. Yra daug religingų tėvų bendruomenių, - žydų, sikų, katalikų, - kurios irgi nori steigti savo mokyklas. Tėvai niekuomet nestokojo iniciatyvos, tik jiems buvo surištos rankos. Dabar jos atrišamos“, - neabejoja R. Woolf.

[Atgal](#)



Vaida Jakuitienė,
Jonavos „Lietavos“ pagr. mokyklos
vyresnioji socialinė pedagogė

MOKYKLA - GĖRIO IR GROŽIO LINK

Akivaizdu, kad kiekvienos ugdymo institucijos pedagogai įvairiomis prevencinėmis priemonėmis, projektais, akcijomis stengiasi mažinti ugdytinių tarpusavio bendravimo problemas, siekia optimizuoti jų santykius. Tačiau nežiūrint to, kad minėti klausimai nuolat tiriami, analizuojami ir ieškoma optimalių sprendimo variantų, reali situacija rodo, kad patyčių problema, statistikos duomenimis, Lietuvos mokyklose išlieka viena aktualiausių. Kyla klausimas - kodėl? - Galbūt trūksta sąmoningo visų mokyklos bendruomenės narių moralinių ir dvasinių vertybių puoselėjimo ir sutelktumo, užsibrėžiant atitinkamus tikslus bei pasirenkant priemones ir metodus, apimančius mokinių dvasinių ir dorinių vertybių formavimą.

Apie visiškai kitokį (nors ir ne naują, o tik seniai pamirštą) dabartinėse ugdymo institucijose esamos situacijos optimizavimą vasario 4 d. buvo kalbama Jonavos „Lietavos“ pagrindinėje mokykloje organizuotoje konferencijoje „Mokytojas/Klasės auklėtojas - švietimo reformos dvasia“. Renginio dalyviai - mokyklos mokiniai, tėvai, vaikų globos namų auklėtojai bei mokytojai²⁴ nuoširdžiai analizavo šių dienų skaudžiausias švietimo ir ugdymo problemas, jų sprendimo būdus, į pagalbą pasitelkiant pedagoginį dvasingumą, kurio esmę sudaro Meilė ir išmintingas reiklumas bendruomenės nariui.

Konferencijos dalyviai artėjo prie nuomonės, kad mano empatiniai gebėjimai, o taip pat Meilė ir pagarba artimui, mokyklos bendruomenės nariui suteikia teisę iš kito asmens išmintingai pareikalauti atsako. Taip klojami tarpusavio konstruktyvios sąveikos pagrindai - reikšminga sėkmingo ugdymo proceso prielaida. Be Meilės reiškiamas reiklumas, ypač stokojant išmintingo atsakingumo už vaiko auklėjimą, veda elementaraus moralizavimo, despotizmo link, ir todėl gali sukelti (beje, ir sukelti) įvairias ugdytinių elgesio problemas. Kitas kraštutinis - Meilės (net ir nuoširdžios) demonstravimas nesant išmintingo reiklumo sudaro realias prielaidas pamokoje reikštis

²⁴ Renginyje dalyvavo doc. dr. Lolita Navickienė ir prof. Albertas Piličiauskas.

chaotiškumui... Abu minėti auklėjimo ir viso ugdomojo proceso kraštutinumai - dažna šiandienės mokyklos ir jos partnerės - šeimos apmaudi kasdienybė, kurią turėtume keisti.

Konferencijos dalyvių nuomone, ieškant galimybių ir būdų mokyklos bendruomenės narių tarpusavio santykiams optimizuoti, vengiant menkaverčių konfliktų, saugant vaikus nuo įvairių smurto ir priekabiavimo grėsmių galėtų būti kiekvieno mūsų nuoširdžios pastangos - pabūti kito kailyje. Tai leistų pajauti bei suvokti, ką šiuo metu išgyvena šalia esantis žmogus. Šios kiekvieno mūsų pastangos neabejotinai leistų gerinti psichologinę atmosferą pamokoje, mokytojų kambaryje, šeimoje... Patikėjome, kad teisingai suprasta žodžių *Meilė*, *Pagarba* ir *Išmintingas reiklumas* prasmė ir šios prasmės priėmimas sau, kas bebūtume - mokiniai, tėvai, mokytojai, - leis pasiekti užsibrėžtų tikslų ugdymo procesui gerinti.

Būtų puiku, jei po konferencijos galėtume pasakyti, kad tarpusavio santykiai mokykloje tapo geresni ir problemų neliko. Tikrai ne. Tačiau mums visiems liko malonus žinojimas, kad yra alternatyvių priemonių, kuriomis galima spręsti aktualias vaikų elgesio problemas ir kad šioms problemoms esame neabejingi nei mokytojai, nei tėvai, nei patys mokiniai. Džiugu, kad įgijome priemonę, kurios efektyvumu ir gebėjimu ją naudoti patikėjome. Taip, ji nėra panacėja,- tai tik pamirštas pozityvus ėjimas Gėrio ir Grožio link.

Todėl galime teigti, kad konferencija suteikė naujų vilčių, pasitikėjimo savimi... Ar šią priemonę naudosime kasdieniauose santykiuose su bendruomenės nariais,- priklausys tik nuo mūsų pačių...

[Atgal](#)

Svečiuose Š. Amonašvilis



Šalva Amonašvilis
(Nuotrauka G.Baranausko)

*Toliau publikuojame ištrauką (pradžią - PAPA-41) iš žy-
maus Humanistinės pedagogikos puoselėtojo Šalvos
Amonašvilio knygos „Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesa“
(253-254 p.).*

Mokyklos draugai! Brangūs mokytojai! Gerbiami tėvai! Mokiniai ir tie, kurie buvote mokiniai!

Skambinkite aliarmo varpais!

Mūsų Mokykla pavojuje!

Valstybė nusišalina nuo Mokyklos, Mokykla valstybei tik našta: reikalauja daug lė-
šų statybai, remontui, naujaisiems įrengimams. Ypač daug lėšų reikia eikvoti mokytojų
ir visų švietimo srities darbuotojų atlyginimams.

Valstybė numato tam padaryti galą: reformuoti Mokyklą taip, kad ji valstybei at-
sietų pigiau ir pasidarytų lengvai valdoma, kontroliuojama. Taigi visiškai nebūtina, kad
mokytūsi visi: kas nenori, tegu nesimoko, taip demokratijos šiek tiek klius ir vaikams;
taip pat visiškai nebūtina sukti sau galvos dėl mokinių, kurie išdykauja, chuliganauja,
kliudo ir sau, ir kitiems,- juos galima išmesti iš mokyklos, tegu pirmiau išmoksta pado-
raus elgesio, mokykla - ne vieta auklėjimui ir perauklėjimui.

Kam švietimą duoti nemokamai, kai už viską reikia mokėti? Tegu tėvai pakrato sa-
vo pinigines, tai bus pagal rinkos ekonomikos dėsnius! Reikia standartizuoti švietimą ir
diegti testavimą - juk negalima visiems duoti galimybę baigti vidurinę mokyklą, o pas-
kui visus nukreipti į aukštąsias mokyklas! Reikia perduoti rūpinimąsi mokykla tiems,
kam ji labiausiai reikalinga - visuomenei, tegu visuomenė ir vietinės valdžios organai
patys išlaiko savo mokyklą, savo mokytojus, o valstybė pasirūpins kontrole, patikrinimu,
atestavimu ir panašiai.

Apie Mokyklą, apie švietimą, apie mokytoją, apie nuostabią jaunuomenę, kuri yra mūsų ateitis, galima kartkartėmis pasakyti gerų žodžių, tačiau investuoti į tą sritį gerus pinigus - kvaila...

Mokykla skursta? Mokytojams bloga?

Na ką gi, toks metas!

O Mokyklos draugai!

Gal aš neteisingai įvertinau vyriausybės ketinimus ir veiksmus Mokyklos atžvilgiu, gal iš tikrųjų jie geri?

Jei geri, aš tučtuojau vyriausybės atsiprašysiu. Tačiau rėmiausi tuo, kas akivaizdu.

Esu girdėjęs, kad kai kurie ministrai kartais didžiuojasi rinktinėmis šalies komandomis, ypač kompiuterinio programavimo srityje; girdi, tos komandos laimi tarptautinėse varžybose Pekine ar dar kažkur kitur. Tačiau ar jie taip pat gali didžiuotis tuo, kad mokykloje nėra rūkančių mokinių, narkomanų, alkoholikų, teisės pažeidėjų, keikūnų.

Kiekviena mokykla be galo didžiuojasi, jei kas nors iš jos buvusių mokinių paskui tampa ministru, aukštu viršininku, premjeru, prezidentu, oligarchu. Tačiau štai kur paradoksas: mokykla iš tų išgarsėjusių žmonių retai išgirsta žodžių, tariamų su pasididžiavimu, kad joje mokėsi; tie žmonės mokyklai retai ištiesia dosnios pagalbos ranką, tuo labiau retai kas nuolatos ja rūpinasi.

Š. Amonašvilis

[Atgal](#)